

No 21/22
1 9 3 1
40 senti

Õhtu Käsnu lahes
Foto Nylander

KAITSE KODU!

Ärid, tööstused, ettevõtted!

Kas olete pannud tähele, et kuulutamine „Kaitse Kodu!s“ annab mitmekordse tagajärje meie ajakirja levimise [tõttu ostujõulisesse ringkondadesse?

*

Seepärast kuulutage „Kaitse Kodu!s“

Kaitseliitlased, naiskodukaitse liikmed!

Jälgige hoolega „Kaitse Kodu!s“ ilmuvaid kuulutusi ja tarvitage eeskätt neid kaupu, milliseid reklaamitakse „Kaitse Kodu!s“ avaldatud kuulutuste läbi!

*

Valmisriieteäri **A. JÜRGENSON**

Pikk tän. 14, Tallinnas

Soovitab võisilemata headuses
ja võisilematute hindadega:

Daamidele:

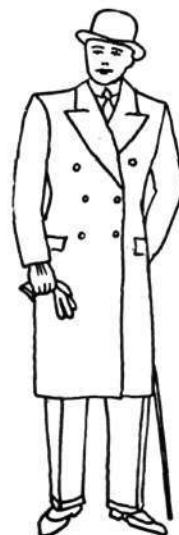
Suvemanleid,
Ensembleid,
Kostüüme.

Härradele:

Manleid,
Ulikondi,
Rannapükse.

Korralikumaid tellimisvõimalusi!

Küsige neilt, kes meilt juba ostnud!

MAJAOMANIKKUDE KREDIITPANK

TALLINNAS, V. KARJA 3

TELEFON 233-25

Pank võtab raha hoiule ja maksab ajakohast protsenti, annab laenusid esmajärguliste kindlustuste vastu, kannab raha üle teistesse kodumaa linnadesse ja alevitesse, kus rahaasutused — — olemas, ning toimetab kõiki pangaoperatsioone. — —

Majaomanikkude Krediitpank töötab ühistegelisel alusel ja panga liikmed on peale sissemakstud osamaksu vastutavad ka veel lisavastutuse näol panga põhikirja piirides.

Pank avatud kella 9—2.

JUHATUS.

Kohvik
H. Feischner
Tallinn,
Harju 45.
Telef. 19-50.

Alati saada suures valikus torte, kooke, küpsist, kollast saia ja mitmesuguseid Viini saiu. Šokolaadikompekke. Mee- ja siirupikooke. Jäätist. Võetakse vastu tellimisi kõiksugu magusate roogade peale igal ajal.

Mööbliäri ja -tööstus

J. KALLO

TALLINN, S. KARJA 18

Kõnetr. 25-07

Soovitab

oma rikkalikust
valikust kõiksugu
mööblit, toa sisse-
seadeid kui ka
üksikult

**HINNAD MÕÖDUKAD
JÄRELMAKS
VÕIMALDATUD**

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseleidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-lt. J. M a i d e, telefon 6-88.

Tegev toimetaja L. S ö e r d, telef. 8-29.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitusejuht Richard Jukk, tel. 8-29.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad ä üks lehekülj: teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Välimine kaas 80 kr., sise- mised 60 kr.

*

Nr. 21/22

1931

SISUKORD:

J. Tederson: Ühendatud, vaba, tugev ja rahulik Euroopa.

- Ühe tsivilisatsiooni hävimise puhul.
- Märjamaa malevkonna kuues aastapäev ja lipu õnnistamine.
- Märjamaa malevkonna naisjaoskondade tegevusest.

J. L.: Laskesporti arenemisest Märjamaa malevkonnas.

K. P.: Esimene noorkotkaste lipp lehvib Tartus.

- Üle Atlandi.
- Hinnakem päikest ja värsket õhku.
- Meie väliskülalistest.
- Väike retk uemaaja tulirelvade valda.

H. Prants: Saja aasta eest.

— Kümme tõelist kristlast.

Arno Riis: Vana vihavend. Male.

Kõige paremaid

krohvmatte

ostate kõige soodsamini

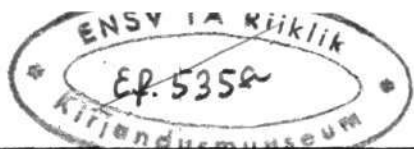
TALLINN
VILJANDI TÄNAV 9

Telefon (20)1-66

P. M. PRICK

E2/KI

KAITSE KODU!

ILMUB KORD NÄDALAS

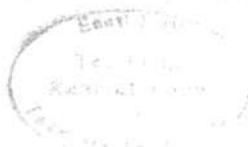
Nr. 21/22

Tallinnas, laupäeval, 23. mail 1931

Seitsmes aastakäik

Emake maa.

E2 5980

ÜHENDATUD, VABA, TUGEV JA RAHULIK EUROOPA

Paneuroopa lipukiri:

In necessariis unitas, (Kus vaja, seal ühendus,) in dubiis libertas, (kus kahtlus, seal vabadus,) in omnibus caritas. (kõiges aga armastus.)

J. Tederson.

Seitsme aasta eest algatas praegu juba laialt tuntud ja riikide vaheliseks küsimuseks kujunenud paneuroopa liikumise noor filosoofia doktor krahv Richard Coudenhove-Kalergi. Muidugi ei või tema teeneks panna niivõrd liikumise leitumist — enne tedagi on paljud seda mõtet eistanud — kui selle õigeaegset ja kujunenud konjunktuuride kohast päevakorrale toomist. Olles ise põlvnevat väga mitmete rahvaste verest tundis noor doktor end isamaal Euroopas, kuid ühtlasi, omades selge pilgu poliitilistes ja majanduslikes oludes, nägi ta oma isamaa hädaohtu, mille parandamiseks ja ümberkujundamiseks ainsaks võimaluseks on kõigi Euroopas asuvate rahvaste-riikide koostöö. Oma esimese töö — Paneuroopa — kirjutas Coudenhove-Kalergi vaid kitsamale väljavalitute ringile, kuid juba on levinud nii idee kui ka raamat ise kõigi kätte, kes nende küsimuste vastu tunnevad vähimatki huvi.

1923. aastal asutati Paneuroopa Unioon — organisatsioon, mille ülesandeks on Coudenhove-Kalergi poolt koostatud programm teostada. Ja see programm ise? Lühidalt ja kokkuvõetult: 1) Paneuroopa liikumine on üleparteiline massiliikumine Euroopa ühendamiseks. Paneuroopa unioon on paneuroopa liikumise kandja. 2) Paneuroopa liikumise sihtiks on kõigi Euroopa riikide, kes seda tahavad, ühendamise poliitilis-majanduslikuks riikide liiduks, rajatud üheõiguslusele ja rahule. 3) Paneuroopa maailmapoliitiline programm: Sõbralik koostöö teiste poliitiliste mannerdega Rahvasteliidu raamides. 4) Paneuroopa hoidub igast vahelesegamisest sisepoliitilistesse küsimustesse. 5) Paneuroopa uniooni moodustavad riikide komiteed, millised igas riigis on iseseisvad ja oma autonoomse rahandusega. Paneuroopa uniooni keskbüroo, milline peab siset kõigi riikide komiteedega, asub Viinis. 6) Paneuroopa uniooni välismärgiks on punane rist kuldsel alusel. Nii Paneuroopa liidu eeskava — liidu, mille liikmeks võib kuuluda iga europaane.

Programmi püstitamise järele hakkas pooldajate liitumine — esimestena vaimsed juhid, siis poliitilised ja majanduslikud. Juba 1926. aastal peetud konverentsil, mille järele varsti Paneuroopa liidu aupresidenti kohustused võttis enda peale prantsuse väga tunnustatud riigimees, pea- ja välisminister Aristide Briand, võidi avaldada pikk nimekiri kaastegelasi ja pooldajaid, kes kõik on rahvusvaheliselt väga tuntud ja tunnustatud suurused. Olgu siin toodud vaid: Leopold Charles Amery, Edvard Beneš, Johann Heinrich krahv Bernstorff, Emile Borel, Joseph Caillaux, lord Robert Cecil, Edouard Herriot, Herbert Hoover, Henri de Jouvenel, Thomáš Francesce Nitti, Paul Painlevé, Paul Boncour,

dr. Karl Petersen, Hjalmar Procopé, Stephan Radič, Primo de Rivera, Carlo Sforza, Nathanael Soederblom, Gustav Stresemann, Albert Thomas, Emile Vandervelde ja veel palju teisi vaimu-maailma ja poliitika suurus. Paneuroopa liitu juhivad: aupresidentina A. Briand, presidentina R. N. Coudenhove-Kalergi ja kesknõukogu liikmeina — Belgiast van de Vyvere, Saksast Paul Löbe, Eestist Karl Robert Pusta, Prantsusest L. Loucher, Greetist N. Politis, Lätist J. Pauluks, Austriast I. Seipel, Poolast A. Lednicki, Tšehhist V. Schuster, Ungarist G. von Lukacs — kõik poliitika-maailmas tuntud isikud ja seejuures kuuludes kõige mitmekesisemasse parteidesse.

Säärase poliitilise koosseisu juures on Paneuroopa vastaseiks jäänud vaid kaks voolu: marurahvuslased ja kommunistid, kellede siht on ju pöördud uue sõja esilekutsumiseks ühel või teisel teel. Neile ei ole seega Paneuroopa ideed vastuvõetavad. Selle väikese vastasrinnatõttu ja oma kindlas veendumuses Paneuroopa tarvilisusest asus Briand 1929. aastal Paneuroopa idee teostamisele. Koos kadunud Stresemanniga, Beneši ja teiste riigimeestega võttis ta küsimuse üles Rahvasteliidu täiskogus, mille tulemuseks oli Euroopa konverents ja volitus Briandile Prantsuse valitsuse poolt läkitada kõigile Euroopa riikidele ettepanek kaaluda Paneuroopa loomist ja pooldada selle teostamiseks eeltööde tegemist. Memorandum sisaldab kaks osa: esimeses käsitletakse senist liikumise arenemist, kuna teine sisaldab põhjendusi Euroopa ühinemise tarvilisusest. Siin nõutakse tihedat koostööd Rahvasteliiduga ja tegevuse arendamist selle töö täiendamiseks. Kategoriliselt deklareeritakse, et Euroopa riikide liit ei tohi suunduda ühegi riigi vastu. Ta ei tohi kitsendada ühegi liidu liikme rippumatust ega võimaldada mõne hegemooniat teise üle. Kõik osavõtjad olgu üheõiguslikud ja poliitiliselt iseseisvad. Selle kõrval näidatakse teed, kuidas seda saavutada, ja tehakse ettepanekud riikide liidu juhtimise orgaanide kohta. Majanduslikud küsimused olgu ühiselt ratsionaliseeritavad, tollipoliitika olgu kogu Euroopale ühine. Memorandum lõpetatakse üleskutsetega riikidele kindlustada Euroopa tulevikku.

17. mail 1930 saadeti kutse laiali — samal päeval, mil teine suurem Paneuroopa nõupidamine oli koos Berliinis. Parajasti on sellest möödunud aasta ja aastapäeval peeti kogu Euroopas, nii Eestiski, Paneuroopa päeva.

Memorandumile vastasid kõik riigid (ainult Türgi ja Vene jäeti sellest juba alguses kõrvale), koguni Inglismaa ja Iiri pooldasid liikumist, võides küll oma poliitilise struktuuri tõttu sellele avaldada vaid sumpaatiat. Sama aasta septembris peetud Rahvasteliidu täiskogu avaldas üksmeelselt oma pooldamist ja selle tulemusena moodustati ühendamise teostamiseks komisjon „Euroopa uniooni uurimiskomisjon“, kuhu kuuluvad kõigi Euroopa riikide välisministrid või nende asemikud.

Viimane samm on algus esialgu paljudele utoopiana näiva idee teostamiseks. Kuid on ju väga tuntud, et iga suur ajalooline sündmus on alanud utoopiana ja lõpnud reaalse tulemusena. Kui ammu oli Rahvasteliit realiseerimatu utopia?

Kuid juba tunnistatakse Euroopa ühinemine vajalikeks, et tõkestada uut maailmasõda, kaotada üldine viletsus ja peletada enamluse hädaoht. Tunnistame ju kõik, et sõda tooks endaga kaasa palju suuremaid kolledusi kui seda on näidanud senised sõjad. Sõda ei piirduks enam sõduritega ja majanduse hävitamisega, vaid kindlaima abinõuna pühitakse kogu rahvas, kõik olemas olev muutuks rusudeks, milleks rakendatav keemia, elekter, lennukid ja gaasid. Kõigile rahupüüdeile vaatamata ei ole sõjale valmistamine vähenenud — otse vastupidiselt näitavad arvud. Näiteks käepärast olevad arvud võrdlusena aastaist 1913 ja 1927, mis riikide sõdurite arvu näitavad:

vähendama sunnitud —

	1913. a.	1927. a.
Saksamaa	791.000	117.300
Austria	424.000	21.900
Ungari		34.700
Bulgaaria	60.000	20.300

selle vastu teised —

	1913. a.	1927. a.
Suur-Britannia	168.000	370.000
Prantsusmaa	646.000	503.000
Itaalia	274.000	316.500
Hispaania	93.000	259.000
Belgia	47.000	83.300

uuesti tekkinud —

	1913. a.	1927. a.
Poola	—	292.000
Tšehhoslovakkia	—	130.000
Soome	—	28.400
Leedu	—	21.600
Latvia	—	20.400
Eesti	—	19.500

maailmasõja erapooletud —

	1913. a.	1927. a.
Hollandi	23.000	42.000
Rootsi	81.000	49.700
Šveits	28.000	35.000
Daani	14.700	13.500
Norra	7.000	22.300

Nii mõned arvud, mis näitavad umbkaudselt riikide regulaarväge, kuna sellele lisaks peame arvestama tehnilised hävitamisvahendid samuti nagu vabatahtlikult tegutsevad sõjalise ülesandega organisatsioonid. Vaevalt võib siis teha juttu, et õhkkond tundub sõjatondist puhtana.

Kuid võtame arvestamisele veel kõik kulud, millised tehakse sellele ebaproduktiivsele, kuigi praegu veel möödapääsmatult vajalisele alale, millega paratamatult peab käima käsikäes omamaa igaalalise tootmise kaitsmine kõrgete tollimüüridega, siis saaksime kujul selge pildi, kust tuleb praegune üldine viletsus ja majanduslik kriis. Kuid peaks praegu mõni riikidest mingil alal jääma produktsioonivõimetuks, seega rippuvusse oma naabrist, kel on soodsamad tootmisvõimalused, tähendaks see nimetatud riigi allahetmist majanduslikult, sõja puhkedes aga hävingut. Näiteks edendab Saksa-

maa või valmistamist vaatamata kõrgeile tootmiskuludele ja võistluse kõrvaldamiseks raskendab odavama või sissevedu. Viletsusse satuvad aga... Saksas kaubatartvitaja ja Eestis kaubatootjana talupoeg. Kahju on mõlemapoolne. Milleks vajame sellist olukorda ja kui kangele suudame nii sammuda?

Sõja ja majandusliku kitsikuse järele sammub kommunismi laine, rüüstates tsivilisatsiooni saavutused ja hävitades kultuuri iga abinõuga, kuidas see aga osutub võimalikuks. Kihutustöö revolutsiooniks on siin teravam relv, mida eduga kasutatakse ja mida lds eduga juhitakse. Siit on käega katsutav küsimus: Mida ootab Euroopa — kas ühinemist mõistuse alusel Paneuroopana või ühendamist kolmanda internatsionaali sõrmenäitel. On veel hetk aega, et valida.

Seitse aastat on küsimus olnud kaalumisel ja vaevalt aasta leidnud reaalsemal kujul käsitlust. Selline aeg on suurte küsimuste juures endast väga üürrike, seda enam, et pärast maailmasõda kõik nii pööraselt palju nõudis, et tuua selgust segipaisatud ja ettekirjutatud vahekordades. Praegusenigi on palju veel lahendada, mis kõik ju takistab kiiret otsustamist, kuid ootamiseks pole aega ja paremat saab vaevalt millalgi. Pealegi kinnitavad kõik, et Euroopa ühendamiseks on vaja vaid riigimeeste head tahtmist, ilma mingi poliitilise ümberkujundamiseta, ilma revolutsioonideta ja vereta. Tunneme tolliliite ja ka mitmeid riikide ühendusi, kus verised kokkupõrked ja riigikorra muutused jõudsid tuua rahu majja ja liidu siis asetada õitsvale järjele. Nii Itaalia, Saksamaa, Šveits. Nendest eeskujuga võtta, sest ka neis kõigis asuvad mitmed rahvused kõrvuti ja mitte just sõbralikus — ainult sallivas — vahekorras, ja laiendatult see olekski meie Paneuroopa, Euroopas asuvate riikide liit, nagu on seda Panameerika — kogu Ameerika riikide liit. Ja kui öeldakse, et kõik riigid ei mahu siia, kusjuures Inglismaa jäetakse kõrvale, siis uuemad arvamusid juba kujundavad sellegi saarriigi — mitte enam British Commonwelthi, vaid ainult Inglise, Šoti ja Iiri — kuuluvuse Euroopa mandri riikidele lähemale kui oma eemalduvaile dominioonidele. Tendants seks on olemas. Väike osa Türgit ei too seda riiki veel Euroopasse, kuigi viimased reformid sealt seda näitavad, välja arvatud ta sõbralikkus Nõukogude Liiduga. Viimane aga on oma viimase kümne aastaga sootuks omaette maaks kujunenud — k u j u n d a t u d — nii et tal Euroopaga enam sisuliselt ühtekuuluvust polegi. Juba kaheldi selles endisege Vene impeeriumi ajal.

Nii näitaks meile Paneuroopa arvudes 300 miljonit elanikku ja 5 miljonit ruutkilomeetri pindala. Lisaks sellele 150 miljonit elanikku asumaaades ja 20 miljonit ruutkm. nende käsutuses. Seega kokku 450 milj. elanikku 25 milj. rtkm., mille vastu Panameerikas on 200 milj. elanikku 30 milj. rtkm. Nõukogude Liidus 145 milj. elanikku 22 milj. rtkm., Suur-Britis 460 milj. elanikku 37 milj. rtkm. ja Ida-Aasias 408 miljonit elanikku 12 milj. rtkm. maa-alal. Sellised arvud räägivad küllalt selget keelt, et püüda eesmärgile „Euroopa eurooplasile“, et püüda võita takistused ja raskused, mis seni teel püsivad, ja tuua ühendamisega rahu, majanduslik õitseng ja hädaohutus.

Vastasel korral aga peab küsima igalt üksikult riigilt kui ka nende kogult: Quo vadis, Europa?

ÜHE TSIVILISATSIOONI HÄVIMISE PUHUL KUIDAS VALLUTAS FRANCISCO PIZARRO 400 AASTA EEST PERUU

Inkade riik — kommunistliku Venemaa eeskuju

Tänavu võib Euroopa tsivilisatsioon pühitseda vististi oma kurvima ja südametuma võidu juubelit: Peruu, Inkade tsivilisatsiooni, kultuuri ning riigi hävitamise neljasajandat aastapäeva. 13. jaanuaril 1531 väljus Francisco Pizarro laevadel ühes oma väikese, aga südametult vahva sõjasulastesalgaga Hispaaniast, jõudis mõne nädala pärast Ameerika randa, algas sealt — läbi troopikatihnikute ja üle lumiste mägede — edasitungi muinasjutulisse, kuulduste järgi mitte ainult piima ja mett, vaid kulda ning briljante jooksvasse Inkade riiki — ning a. 1535 oli see päratult suur, rikas ja Euroopa tsivilisatsioonist kõrgem maa toorete Hispaania saagiotsijate võimuses...

Vallutasid Inkade-riigi peaaegu raugad: Francisco Pizarro oli 60- ja ta lähim abiline, hiljem vihaseim võistleja Diego d'Almargo 59-aastane, kui Hispaania kuningas Karl V nimetas Pizarro kuberneriks mitte ainult alles allaheitmatule, vaid ka täiesti, viimsele kui eurooplasele tundmatule maale — inkade keiserriiki, kulla ja lugematute rikkuste riiki. Juba enne seda oli Pizarro võtnud osa Cortezi all Mehhiko vallutamisest, kuid vahva, kirjaoskamatu, toore palgasõdurina polnud ta kuidagi paistnud silma teiste õne- ja varandusteküttide seas. Alles vanamehena, Peruu vallutamisel tulid ilmsiks ta hiilgavalt ehtsad rööv vallutaja omadused.

Grandioosel näitelaval mängisid Francisco Pizarro ja ta kaaslased Peruu vallutamise: tuhandete miilide kaugusel kodumaast, ookeani taga, täiesti tundma-

tul maal, kord lämmitavas troopilises kuumuses, kord kõrgemate mägestike hirmsates külmades, läbipääsmatu metsades ja siis — mis kõige enam sunnib imetlema — 12-miljonilise, eeskujuliselt määratu sipelgapesana hästi organiseeritud ja kõrgekultuurilise rahva seas.

Inkade impeerium oli maailma ajaloo kõige täielikum kommunistlik riik. Ta kodanike töö ja elu oli pisemate pisiäsjadeni reguleeritud, iga töövili oli riigi omandus, kes vastutasuks andis elanikele kõik, mis nad vajasisid. Eales oma kodumaal polnud hispaanlased näinud niisuguseid määratuid riiete ja relvade tagavarasid kui need 700 ladu, mis Vilasque'is ümbritsesid mustast graniidist hiiglatemplit. Ei olnud nad kuski Vanas Maailmas näinud nii häid teid, ei niisuguseid üle määratute mäekuristikute viivaid rippuvaid sildu, ei niisugust kiirpostit, mis teatas pealinnale imeteldavalt kiirelt, suust suhu kõigist tähtsamaist sündmusist riigi kõige kaugemates nurkades.

Niisugune kiirpostimees töigi a. 1531 inka Atahualpa imeliku uudise ta riigi kaugeimast äärest: „On ilmunud veidrad inimesed — kahvatunäolised ja karvadega lõua all. Nad saabusid liikuvates majades, sõidavad suurte laamade seljas ning sülitavad tuld pikkadest torudest...“ — Peruulased ei tunnud ju ei hobuseid ega ratasveeriistu ning „suured laamad“ (hobused) kohutasid neid mitte vähem kui hispaanlaste tulelukupüssid ja suurtükid.

Võitluse kahvanäoliste ja punanahkade vahel õieti otsustas närvide tugevus. Hispaanlasi oli kõigest 180 meest, nendest 20 ratsanikku — peotäis indiaanlaste-ookeani keskel. Kuid need 180 olid tõesti raudsed mehed, selle sõna halvimas ning ühtlasi parimas mõttes: südametud, saagihimulised, Neitsi Maria nimel tapmiskogenud, igapäev messi pidavad, ühesõnaga, eeskujulikud keskaja kristlikud röövsõdurid. Pizarro oli kohustunud kuningale saatma ühe viiendiku kõigist leitud varandustest, muu osa jagati ära ekspeditsiooni ohvitseride ja sõdurite vahel. Ja selles ühises ettevõttes valitses röövimisel ning saagijagamisel päris südametult reeglipärane kord: mõlema toimingu juures oli notaar...

Ühel ajal röövimisega teostati ka pärismaalaste

Vana-peruulaste linnamüüride varemed.

Esiplaanil seisva inimese kõrgus annab ettekujutuse nende määratuist graniidimürakaist ehitatud ja ornamentidega ilustatud ehituste suurusest.

Vana-peruulaste mummia.

Inkade alamad tundsid väga hästi ka saladuslikku balsameerimiskunsti, nii et nüüd Peruu sagedasti vanadest haudadest leitakse täiesti alalhoidunud mummiaid — nagu üht niisugust kujutab meie pilt.

„pöörast ristiusku“. Nii et kui vallutati küla või linn, kõikjal teostus üks ja sama rituaal: väeosa jagunes kolmeks — esimene osa, kaasas kogu saaki üles märkiv notaar ja teejuhid-indiaanlased, läks röövima; teine osa — kaasas Dominikaani munk Ververde, kel ühes käes oli rist ja teises hästirautatud kaigas — läks otsima ebajumala-kujusid ja ristima rahvast. Nii et samal ajal, kui paater ähvardas põrgu tulega kõiki, kes kohe praegu ei usu Kristuse seitset haava, ja platsidel püha veega piserdas kokkukihutatud, lödisevaid ja ühtki sõna Hispaania keelt mõistmatuid punaseid naisilpsi-mehi kristlasiks — samal ajal teine sõdurite-salk puistas läbi ja lõhkus nende kodusid, kaasa võttes kõik, mil väärtust... Kolmas salk muidugi sel ajal valvas juba kättesaadud varandusi ning hukkas neid, kes polnud valmis Kristuse armuõpetust vastu võtma.

Hispaanlasil õnnestus keiserriigi vallutamine seda kergemini, et nad just jõudsid kohale Peruu s i s e s e g a d u s t e a j a k s. Ja et kõigest sellest aru saada, vaatleme veidi Inkade riigi ajalugu ning nende omapärasest, kommunismitäiuslikku riigikorda.

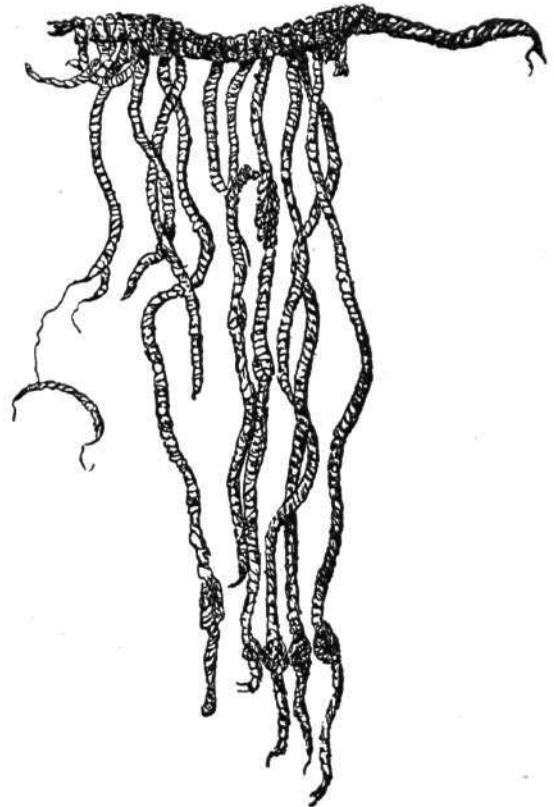
„Sõna „i n k a“ tarvitatakse sagedasti eksikombel rahva nimetusena, nagu kõneldakse eestlasist, brittidest, sioux'dest. Inka rassi aga pole olnud eales,“ kirjutab nüüdisaegse Peruu kuulsaim teadlane Hyatt Verrilo, kes ka ise on verelt indiaanlane ja seega „inkalaste“ järeltulijaid. „Sõna „inka“ tähendab „valitsejat“, „isandat“ ning seega võib Vana-Peruu elanikke nimetada „inkadeks“ sama vähe kui inglasi „kuningaiks“. Inkad olid — nagu paljude Euroopa praegustegi kuningriikide valitsejaperekonnad — pärit tei-

sest rahvusest kui nende alamad. Need alamad just ise olid arendanud välja oma kultuuri, kuni tulid vallutajajana inkad — kust? kes? millal? — seda me ei tea.

Me teame ainult, et nad seniste maaelanike põlvkultuurile ja külakondlikule tsivilisatsioonile surusid peale oma ideaalselt kommunistliku korra ning arendasid matemaatika, arhitektuuri, astronoomia ja kunstid imeteldavale kõrgusele.

Hispaanlaste tuleku ajal oli Inka-riik veel oma tsivilisatsiooni tipul ning arvukas hulk Hispaania preestreid ja teisi kirjaoskajaid on oma ülesmärkimistega tole tsivilisatsiooni, riigikorra ja usu kohta meile jätnud ülimal määral väärtuslikke kirjeldusi.

Kui hispaanlased jõudsid Lõuna-Ameerika läänepoolsele, elas maal Ecuadorist kuni Kesk-Tšiilini väga suur, kultiveeritud ja tsiviliseeritud rahvas, keda valitses piiramatu võimuga keiser — inka. Neil päevil oli valitsev inka, nimega A t a h u a l p a, parajasti võidukalt lõpetanud kodusõja, milles oli võtnud vangi oma venna H u a s c a r i. Inkade ajaarvamise järgi oli Atahualpa üldse 13. inka (arv 13 tõi siingi õnnetust!). Esimene ja ühtlasi riigi asutaja oli olnud Manco Capac. Ta oli ühes oma õest-naise Mama-Oclo'ga tulnud Titicaca järve äärest ja ehitanud pealinna Cuzco. Siin panigi ta aluse määratule liitriigile, mis mõõtis põhjast lõunani 5000 kilomeetrit ning ulatus Vaiksest ookeanist

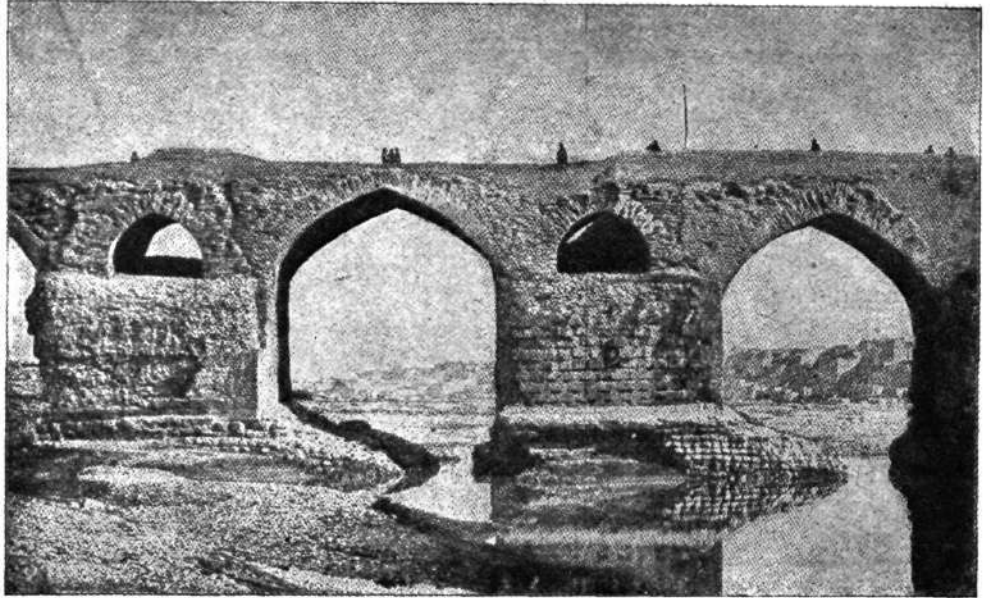
Inka-riigi elanike sõlmedekiri.

Vanad peruulased oskasid ka kirjutada — küll mitte paaberile ega tahvlile, vaid erilist sõlmkirja nõõridel, kus iga sõlmevahe tähendas erihäälikut. Seda kirja nimetati „quipu“ ja üht niisugust „kirjatükki“ kujutab pilt ülal.

teispoole Andi mägiahelat, seega 3 miljonit ruutkilomeetrit, kus elas umbes 12 miljonit otsekohest inkade alamit ja peale nende 8 miljonit vasalli-alust.

Kuski maapeal pole varem ega hiljem olnud nii täiuslikku ja tagajärjekat kommunistlikku ühiskonda kui inkade valitsuse all. Iga laps 5-aastasena võeti ära ta vanemalt, et teda valmistada ette talle valitsuse poolt määratud elukutsele. Iga mees pidi abielluma, kui oli saanud 24-aastaseks, ja naiste vallalis-põlve ülimmääraks oli 18 aastat. Laste tulevikule ei olnud nende vanemal vähimatki mõju.

Välja arvatud kitsas privilegeeritud klass, olid kõik elanikud sotsiaalselt ning majanduslikult ühesarnased. Iga linn ja iga küla harrastas ainult temale kindlaks määratud käsitööd või elukutset. Nii olid ühe linna elanikud kõik näiteks villakammijad, teise küla elanikud — värvijad, neljandas — kangrud. Seadusi ja määrusi täideti nii, et Pizarroga kaasa tulnute kirjad ütlevad eranditult, et nad pole kogu riigis leidnud ühtki varast, ühtki valelikku ega ühtki laisklejat. Jumalana austati päikest. Raskeim kuritegu oli päikese, inka või preestrite teotamine ja seda nuhelti eranditult surmaga, mille ees käis raske piinamine. Ka tapmist, samuti abielurikkumist nuhelti surmaga. Varguse ja pettuse eest põletati ihule märk. Sõjavangide surmamine, vigastamine või vangishoidmine oli keeldud; selle asemel saadeti nad riigi kaugematesse osadesse, kus nad lasti vabaks, varustati maaga ning muudeti kasulikeks kodanikeks.“ — Kujuteldagu siis, mis pidid need valjult moraalsed ja humaansed punanahad tundma, kui vallutajail hispaanlasil oli esimeseks asjaks piinata vangivõetuid, et need annaksid välja varandused, röövida need ja siis endile orgiaiks kamandada kokku ilusaimad naised.

Vana-peruulaste ehituskunst: üle kuristikujõe viiv sild, mis püsib veel praegu.

„Iga mees sai abiellumisel tüki maad, mida suurendati ühes perekonna juurekasvuga. Samuti andis riik talle paari koduloomi — laamasid. Käsitöölisele aga anti maja ja tööriistad. Kõik, mis üks perekond tootis, jagati kolme ossa: üks kolmandik inkale, teine kolmandik „päikesele“ (s. t. kirikule) ja kolmas kolmandik ühiskonnale, s. t. rahvale. Inka osast kaeti kõik määratud teedehituse, õukonna, sõjaväe ja sõja kulud.“

*

Tuleme tagasi hispaanlaste hävitusretke juure.

Kaheteistkümnenda inka, Huayna-Capaci, valitsuse ajal saavutas riik oma õitsengu kulminatsiooni. Inkad levitasid oma võimu kaugemale üle seniste piiride: võideti teine tsiviliseeritud suurriik Chimu ja tehti vassalliks, vallutati vägev kuningriik Quito ning vangivõetud kuninga tütar anti inkale pant-naiseks. Riigi armeed liikusid võidukäigul põhjas praeguse Ecuadori põhjapiirini, lõunas Kesk-Tšiilini. Samal ajal teostas sama inka vägevaid ehitustöid.

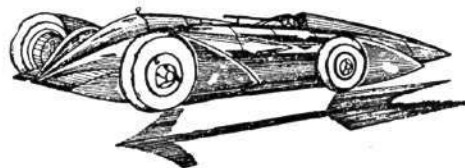
Quito printsess aga saigi õnnetuseks Inka-riigile. Sellest abielust sündis poeg Atahualpa. Kuigi

MOOTORTSILINDRITE PUURIMIST

ja uute sarkide sissepanemist teevad eriti selleks väljaõppinud mehhaanikud parimate

Telef. 430-71.

»NOOL«

SORK & Ko.

puurimis- ja lihvimismasinatega ja täpsimate mõõtmisabinõudega. »-« »-«

Toompuiestee 10, Tallinn.

selle vanem poolvend Cusi-Huascar oli seaduslik inkade trooni pärija ja sellena oleks pidanud astuma kogu riigi etteotsa, jaotas Huayna-Capac oma riigi pooleks: lemmikpoeg Atahualpa päris pärast isa surma Quito trooni, Huascar aga sai Cuzcos inkaks. Varsti puhkes kahe venna vahel sõda — Atahualpa võitis, vangistas ning laskis surmata Huascari ja kuulutas enese Cuzcos inkaks, — sel ajal just jõudiski jaole Pizarro.

Kuulnud hispaanlaste lähenemisest, saatis Atahualpa neile vastu saadikud, laskis võõraile kuulutada sõprust ning kutsus neid Cuzco lähedale Caxamarca linna. Teejuhtide juhatusel teostas Pizarro oma sõjasalgaga raske ülemineku Andidest — ja ta ees, laial, kahest jõest niisutatud tasandikul avanes, nagu määratu reljeefne plaan, suur linn korrapäraste, nõorsirgete tänavatega, kolmnurjeliste platsidega, üht linnaosa teisest eraldavate määratute müüridega ning kahe vägeva kindlusega. See oli Caxamarca. Aga veidi kaugemal, jõe taga, valgendasid korrapärased read telke, hiilgasid tuhanded maa sisse püsti pistetud odad ning sõjalaagri keskel — Atahualpa loss. Luurajad olid juba varem Pizarrole teatanud, et orus on laagris terve armee. Nüüd nägid hispaanlased oma silmaga ees hirmsat vaenlast ja ka kõige julgemaid haaras hirm. Pizarro mõistis: ainult meeletu vahvus ning valimatud abinõud võisid teda päästa.

Lipukandja avas Kastilia lipu, puhusid sarved ja väike väeosa laskus äkilist teed mööda alla linna. Tänavad olid inimestest täiesti tühjad, nagu väljasurnud, kuid inka ise ootas välismaalasi. Oma provintsiametnike ettekannetest ta juba teadis, et võõrad on samasugused inimesed kui kõik teised, et nad ööks „suured laamad“ saduldavad lahti, et püsside laadimine võtab aega ja — mis oli peaasi — et neid on väga vähe, kõigest alla 200 mehe. Vaenlastena ei olnud need kahvanäolised kuigi kardetavad, aga nad võisid olla kasulikeks liitlasiks Huascari poolehoidjate vastu.

Atahualpa määras kohtamise Pizarroga järgmise päeva õhtuks. Hispaanlased asusid kindluse lähedale ning Pizarro seletas soldatitele oma plaani: teha samuti kui oli teinud ta ülem Cortez varem Mehhikos — s. t. esiteks vangistada „päikese poeg“, küll siis alistuvad ka alamad, kui näevad, et võõrad võivad karistamatult võtta kinni jumaliku inka. Õhtul enne otsustavat päeva kõik sõdurid pihtisid isa Valverdele, kes võidu puhuks vabastas nad kõigist senitehtud ja eelseisvaist pattudest...

Järgmisel päeval kogunes inka ja Pizarro kohtamiseks määratud platsile esiteks laulvaid ja tantsivaid gruppe noori indiaanlasi. Siis seadsid end üles punanahksed sõdurid: ühed valge-mustaruudulistes, malelaua-mustrilistes rõivastes, teised täiesti valgeis — ja kõigil käes hõbedast nuiad, peas kullast rõngad. Kaugemal asetsesid võimumehed, määratud kuldkõrvarõngad kõrvas. Lõpuks tuli pika, mitmevärviliste sulgedega kaunistatud piigiga ohvitser, selle selja taga siniseis riideis hiiglasist kantud kanderam. Ja sel, massiivsest kullast troonil istus Atahualpa — suursugune, kartmatu ja kuninglik, üleni valges mantlis. Kaelas säntendas määratu pärlikee, otsaesisel kiir-

gas rubiin, rinnal — püha, sümboolne, kullast päikese-ratas. Rongkäigu lõpus — auvahid.

Agaga Pizarro polnud kohal... Ta tegutses ette-kavatsetult äraandlikult ja ebaausalt...

Troon asetati keset platsi. Inka vaatas ringi ja küsis imestunult: „Kus on võõramaalased?“ Samal minutil ilmus platsile mungakuues paater Valverde ühe ohvitseri ning tõlgi saatel, ühes käes rist ja teises paks piibel. Ta pidas pika jutluse, mida ei osanud hästi tõlkida tõlk ja veel vähem mõistis imestunud inka. „Olen ainukese Jumala saadik ja tuln siia sinule õpetama tema tõde. Selles raamatus on Jumala käsud!“ ütles munk ja sirutas piibli inkale sülle. See vaatas korra tundmatuid kirjamärke ning tõukas piibli põlglikult oma sülest maha: ta ju oli tulnud kohtama kahvanägude ülemaga ja nüüd saadeti talle vastu mingisugune segast juttu ajav veider mees!..

Võltsvihane munk aga jookseb ettekavatsetult Pizarro juure: „Mis te ootate, et ei tasu kätte Jeesuse Kristuse teotamist!?“

Pizarro, kes sihilikult oli oma väeosa seadnud üles eemale, annab käskluse. Kogupauk, ta järel teine, kolmas. Hispaania ratsanikud, aegsasti end peidus seadnud valmis, kentauridena tormavad platsile, raiuvad aimamatuid punanahku vasakule ja paremale. Seda kõike hoiatamata, täiesti äraandlikult... Pasunahelid segunevad hobuste kellukestega, püssipaukudega, haavatute kisaga, paanikas põgenevate indiaanlaste hirmuhüüetega. Pizarro ühes adjutantiga jõuab troonini, surmab kandjad. Üks palgasõdur äigab üllatunult suursuguselt rahulikule Atahualpale lapiti mõõgaga õlale, kisub ta otsaesisel püha rubiini. Pizarro, ise haavatud, kisub vägivaldselt kättpidi kaasa inka. Indiaanlaste väeosade ülemad, „capic'ud“ on kas tapetud või vangistatud. Sõjavägi, kes on harjunud sõdima käskluste järgi, on muutunud hirmunud inimkarjaks, hispaanlased kihutavad neid taga, tapavad.

Saabus öö, linn ja seega kogu riik on vallutatud ainsa äraandliku löögiga. Algab hispaanlaste harilik võidupüha: röövimine, jaht inimeste peale, prassimine, vürflimäng, lõbutsemine kaitsetute naistega. Samal ajal isa Valverde, kaasas sõdurid, „pöörab“ indiaanlasi tuhandetekaupa ristiusku ning käsib oma patte üles lugeda nõõridesse tehtud sõlmede abil, et midagi ei ununeks.

Pizarro võttis inka ühte lossi enda juure ning armastas temaga vestelda. Atahualpa õppis ruttu Hispaania keele ja isegi kirjutama — teda huvitasid need märgid, kahvanägude kaval leidus. Kord ta kirjutas oma sõrmeküünele ühe sõna, mida ei mõistnud, ja küsis Pizarrolt, mis see tähendab. Pizarro vaikis piinlikult: ta ju ei osanud lugeda ega kirjutada!

Samal ajal röövisid hispaanlased templitest, lossidest, majadest, ladudest kokku hiiglavarandused: kullast troonid, vaasid, kujud, nõud — kõik sulatati kokku, jagamiseks. Üks viiendik määrati Hispaania kuninga osaks, muu jagati: iga soldat sai 4000 kuldpeesot, ohvitser 10.000.

Ükspäinis Cuzco päikesetemplist leiti kulda 12 miljoni dollari väärtuses. See aga oli ainult väike osa ta varandustest, sest enamuse kullast ja kalliskividest

jõudsid indiaanlased igalpool päästa ja peita enne hispaanlaste Caxamarcast edasitungimist. Nii näiteks 200 meetri pikkuse, hiigla jämeda kuldketi, mille oli lasknud valmistada inka Huayna-Capac oma vanema poja Huascari sündimise mälestuseks ja oli kogu oma pikkuses tõmmatud kahe kaljumäe vahele. See pidi nimelt olema osaks selles määratus kullahulgas, mis indiaanlased lubasid maksa lunastushinnaks Atahualpa vabastamise eest. Kui aga saadi teada, et inka on juba tapetud, peitsid indiaanlased ta Urcose mägi järve. Peale selle hiigla kuldketi olid indiaanlased Chuiquise maakonnast lunastushinnaks Atahualpa eest valmis kogunud veel 7000 75-naelalist seljakoomrat kulda. Kui aga tuli Atahualpa surmamise teade, peitsid nad kõik selle Piscobamba lähedale mäeõõnsustesse. Hispaanlased piinasid surnuks sajad inimesed, kes olid seda kulda ise peitnud, igaüks neist tunnistas küll üles peitmise, kuid nad surid ennem piinades kui et oleksid peidukoha kätte juhatanud. Nii on umbes 160 miljoni dollariline varandus tänapäevani leidmata.

„Kõiki neid ülaltoodud rikkuste kirjeldusi võiks pida muinasjutuks, kui nad poleks tõesti üles märgitud vallutajate eneste poolt. Ja siin nimetatud on ainult üksikud näited suurest saagist,“ ütleb Pizarro eluloo kirjeldaja Louis Baudin oma hiljutises raamatus. Ühe näite hispaanlaste suurest saagist toome siiski veel: päikesejumala tempel Pachacamacis linnas oli suur puuehitus ja oli löödud kokku kuldnaelte abil; Pizarro käsul kisti need kuldnaelad välja ning neid kogunes 2250 naela, s. o. 2 milj. Eesti krooni väärtuses... Ning sajad templitest riisutud kalliskivid olid nii uskumatult suured, et hispaanlased neid „proovisid“ vasara all: pärast korjati tükid kokku ja saadi veel kallist hinda.

*

Nüüd aga veel viimse inka Atahualpa ja ta karmide võitjate traagilisest saatusest.

Kui Atahualpa viibis vangina Pizarro lossis, hakkas sisemaalt tulema ärevaid kuuldusi kavatseltavast üldisest mässust. Pizarro kahtlustas inkat, vaatamata valjule valvele, mässunõu juhtimises. Pizarro abiline Almargo ning sõdurid nõudsid vangi hukkamist. Ning troonilt tõugatud inka alistatigi komöödilisele kohtupidamisele, kus isegi määrati talle kaitsja. Selleks oli vahva ja sõnaosav ohvitser Juan de Berrada. Atahualpa nimelt ei leitud paremat südäi kui et ta oli võitnud ja lasknud tappa oma venna Huascari. Naeruväärt süüdistus juba seepärast, et „süütegu“ oli toimitud enne kui hispaanlased olid inkadest õieti kuulnudki. Ka de Berrada väitis kindlalt, et keisri üle võib mõista kohut ainult talle vääriline — Hispaania kuningas või Roo-

ma paavst — kuid Atahualpa mõisteti ikkagi surma, kuigi oli talle ennem piibli peal vannutud, et ta lastakse vabaks, kui jõuab kohale lunastushind.

Surmaotsuse andis viimsele „päikesepojale“, inka Atahualpale, teada Pizarro ise ja pani ette valida: põletamise tulel või — kui ta võtab vastu ristiusu — ülespoomise... Inka oli nõus ristimisega: nende usu järgi ei oleks ta pärast tuhakspõletamist enam võinud tõusta üles tulevaseks eluks. Sama päeva õhtul, keset suurt platsi kaagi alla asetatud platvormil Valverde „pööris Jumala poole“ uue kristlase — ja kohe pärast ristimist poodi see üles! Tuhanded indiaanlased, end siruli surunud vastu maad, nagu joobnud, kuulasid oma viimse keisri surmaeelseid korisemisi.

Hommikul pidas Valverde ühes kirikuks pühitsetud templis hingepalve messi, kuhu kõik ohvitserid olid ilmunud paraadunivormis. Samal ajal tapsid end kõik inka naised ja omaksed, et ka teispoole hauda teenida oma käskijat. Atahualpa hukkamine tegi temast indiaanlastele iseseisvuse sümboliks ning ta veri liitis kõik nad liiduks valgete vastu. Alles nüüd algasid nad võitlust, alles nüüd oli kadunud nende ebausklik hirm kahvanägu ees. Kuid hilja: iga aastaga tuli maale uusi tuhandeid ja tuhandeid terasesse taotud mehi, kellele ei hakanud peale nooled ja vaskodad, kuid kes vastaseid surmasid mitmesaja meetri kauguselt oma „tuldsülitavate torude“ abil.

Vallutajate eneste ridades aga tekkisid lahkkelid. Pizarrole hakkas vastu ta parem käsi Almargo. Kummaltki poolt võttis lahingust osa 1200 sõdurit ja see peeti naabruses asuvalle künkaile kogunenud indiaanlaste nähes, kes ei jõudnud küllalt rõõmutseada vaatepildist, kuidas valged üksteist tapavad. Võitis Pizarro, Almargo mõisteti surma, Cuzco turul poodi ta esiteks üles ja siis rajuti maha pea. Küll vist Atahualpa vaim sel silmapilgul rõõmutses, sest Almargo oligi see, kes kõige ägedamalt oli nõudnud inka hukkamist.

Pizarro jäi nüüd ainsaks Peruu valitsejaks, kuningas andis talle markii aunime, nimetas ta asekuningaks. Aga juba mõne aasta pärast, 1541, organiseerisid Almargo pojad ta vastu vandenõu. Ühel pühapäeva hommikul — Pizarrol oli parajasti käsil pidutsemine — tungisid vandeseltslased lossi. Pizarro ja ta külalised panid ägedalt vastu. Üks Almargodest haavas teda mõõgaga kõrri. Vanamees kukkus põrandale, korises veel „Jeesus, mu hirmsad patud...“ ja sõrmega joonistas põrandat katvasse verre ristimärgi, püüdis seda suudelda. Seal haaras üks vandeseltslane laualt Atahualpa viinanõu, mille Pizarro omal ajal röövis ja millest praegu just oli joonud, ning purustas sellega Pizarro pea. Nii suri Peruu vallutaja.

*Häid suvistepüüfi kõigile „URANIA“
patareide tarvitajatele soovib*

Elektro-keemiatööstus „URANIA“

Märjamaa malevkonna kuues aastapäev ja lipu annetamine

Pärast 1. dets. 1924. a. algas ühel ajal üleriikliku kaitseliidu organiseerimisega ka Märjamaa malevkonna loomine, kus mõne kuuga formeeriti Loodna, Velise, Märjamaa ja Vigala kompaniid. 1925. a. kevadel oli esimene malevkonna allüksuse, Loodna kompanii, paraad ja meeskonna vanutamine Kullamaa kiriku juures, kus esines kolm jalaväe- ja üks ratsarühm tuliutes vormiriietes. Esimene üldine malevkonna paraad peeti Märjamaal 3. jaanuaril 1926. aastal, kus malevkonna peakoosolekul tunnistati hädavajaliseks orkestri ja kodu soetamine. Olgugi et malevkonnal puudus selleks tarviline raha, toodi sama aasta alul pillid välja ja alustati muusikalist tegevust.

Ka osteti kodu asutamise otstarbeks Märjamaa alevikust vana maja, millest käesoleval aastal saab ümberehituse teel malevkonna kodu ja seltsimaja. Ehitusmaterjal osteti ja veeti välja möödunud talvel ühiselt, talgutega. Erilist elavust oli märgata maja ehitusmaterjalide veo puhul, millisele tööle tulid ka naispere ja aleviku elanikud. Nii saadi ühisel teel ning tasuta töö umbes kuu ajaga vedada välja paar hektari metsa ja ehituskivid. Ennatsalgavalt on viis aastat töötanud malevkonna orkestrandid ja nende lugupeetud juht J. Leital. Peaaegu ühed ja samad mängijad — väikekohapidajad, maatamehed — on pidanud viieaastase tegevuse puhul sagedasti jätma oma koduse töösaatuse hoole ja minema kodukaitse — vaba seltskonnatöö — ülesandel tasuta mängima. Ei saa ka jätta nime tamata ratsameeste tegevust, kes on parima tahte, piüde ja jõuga püüdnud saavutada õppe-sportlikul ratsa-

tegevusel, mis üldse võimalik on olnud põllutööhobustega teostada. Laskealal on viimasel paaril aastal edu olnud märgata, nii et möödunud aasta maleva laskevõistlusel omandasid malevkonna võistlejad 2/3 osa laskeauhindadest. Sportlik tegevus seisis kaua aega soigus ja alles poolteist aastat tagasi, kui asusid seda tööd juhtima vilunud pealikud, olid kohe tagajärjed edurikkad ja malevkonna esindajail oli möödunud suvel maleva võistlustel juba võimalus võita esimesi, teisi ja kolmandaid auhindu.

ED. ARNOVER,
Märjamaa malevkonna pealik.

Malevkond koosneb neljast jalaväe kompaniist: Märjamaa, Loodna, Velise ja Vigala, peale selle Märjamaa eskadron, Loodna üksik ratsarühm, Vigala-Velise üksik ratsarühm ja malevkonna orkester, 282 jalameest, 94 ratsanikku ja 18 orkestranti, kokku 394 malevlast. Peale meespere on ka naiskodukaitse jaoskonnad, Märjamaal, Loodnal, Sipas, Koloveres ja Vigalas, kelle arvuline koosseis on saja ümber.

Märjamaa malevkonnal, kelle mees- ja naiskodukaitse liikmete arv on tõusnud ümmarguselt viielesajale,

on seni puudunud lipp, mille alla koguneda. Et ka seda puudust kõrvaldada, on naiskodukaitse ja Orgita kodu majapidamiskool lipu muretsemise, valmistamise ja annetamise võtnud enda peale ja tahab seda 7. juunil s. a. pidulikult malevkonnale tema kuuenda aastapäeva puhul Märjamaa alevikus üle anda. Sellega saab malevkond lipu, mille alla võivad kodukaitse liikmed nagu üks pere koguneda nende kõrgete aadete ja ülesannete teostamiseks, milleks kutsub ja kohustab kodumaa.

Märjamaa malevkonna Loodna naiskodukaitse jaoskond. Keskel (X) esinaine pr. Arnover.

Märjamaa naiskodukaitse jaoskond. Keskel esinaine preili Tomson.

Märjamaa malevkonna naisjaoskondade tegevusest

Eesti naised on juba vanal ajal seisnud mehe kõrval võitlusvalmis olemasolu ja vabaduse eest. Sarnane arusaamine on ka Märjamaa ümbruskonna naistegelaste peres valitsenud, kes üksmeelselt ja ühisel tahtel on tulnud meeste kõrvale kodukaitse tööle abilisteks. Nii nagu koduses elus ajavad mees ja naine üksmeelselt majanduslikke asju, nii sünnib see ka kodukaitsetöös.

Mõne aasta jooksul on ellu kutsunud Märjamaa malevkonna piirides: Märjamaa, Loodna, Koloveri ja Vigala jaoskonnad, kokku üle saja liikmega. Igal pool, kus on leidnud aset õppused, pidud, võistlused, ratsapäevad, laagrid jne., on naised oma avitavad käed pannud tööle. Nad ei ole leppinud mitte ainult sellega, mis on nende kui perenaiste ülesanne, vaid on tulnud ka teiste raskete ülesannete täitmisele, nagu seda möödunud talvel oli näha malevkonna kodu-rahvamaja palgivedamise talgudel, kus naised tulid sügava lumega ehitusmaterjaali metsast vedama, olles seega teis-

tele seltskondlike ülesannete täitmisel ilusaks eeskujuks. Ka on naisjaoskonnad aidanud mõnede seltskondlike suurpidustuste toitlustusi korraldada, kus on tulnud mõnel jaoskonnal neli- kuni viissada osavõtjat toitlustada, samuti on tihti mõned perenaiste seltsid toitlustanud kaitseliitlasi seal, kus naisjaoskondi pole seni asutatud, kusjuures on valitsenud parim vahakord meeskaitseliitlaste ja naispere vahel.

Suurim, tähtsaim ja vaearikkaim ülesanne on naisjaoskondadel lipu annetamine malevkonnale. Ka siin ei lähe nad selleks väljast abi otsima, vaid saavad sellega ise hakkama, milleks neile palju kogemusi on annud Orgita kodumajanduse kool, mille kasvandikud lipu valmistamisega väga vabalt saavad valmis; nii avaneb neil võimalus 7. juunil s. a. Märjamaa malevkonnale tema kuuenda aastapäeva puhul anda üle omatehtud odav ja ilus lipp, mille alla kodukaitse tegevusel kogunevad mehed ja naised nagu üks pere.

Lääne-Eesti Ühispank

Märjamaal
oma majas
Telefon 32

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal.

LASKESPORDI ARENEMISEST MÄRJAMAA MALEVKONNAS

Märjamaa malevkonnas on püütud kõike teha, et saavutada paremaid lasketagajärgi, ja see on ka osalt täide läinud — vaatamata lühikesele ajale, millal algas rohkem sportlik lasketegevus.

Intensiivse lasketegevuse alguseks võib nimetada aega, millal asus malevkonda juhtima pealik Ed. Arnover. Ei saa ütelda, et varemalt midagi pole tehtud — tehtud on, kuid selle tagajärjed pole nähtavad olnud; tegutsetud on ainult sunduslikus laskepiirkonnas.

Klassilaskurite arv tõuseb järjekindlalt. Praegu on klassilaskureid : 1. klassi kütte 1, 2. klassi kütte 3, esilaskureid 9, 1. klassi laskureid 12, 2. klassi laskureid 36 ja algajaid 17, kokku 78 klassilaskurit. Malevkonna koosseis — 390 meest — seega 20% neist klassilaskureid.

Heaks tõukejõuks ja õhutajaks on kahtlemata võistlused, nimelt võistlused kohapeal. 1930. aastal 29. juu-

Märjamaa malevkonna allüksuste vahelisest laskevõistlusest osavõtjad 29. juunil 1930. a. Märjamaal. Keskel tootlustajad naiskodukaitsest.

nil korraldati esimesed ja suuremad võistlused malevkonna ja üksikeskadroni vahel — kaitseliidu ülema poolt selleks annetatud hõbekarika peale.

Võitjaks tuli küll eskadron, kuid malevkonna allüksused said sellest suurt hoogu ja igal pool võib märkata järjekindlat tegevust.

Malevkonna laskurite peret suurendas heade laskuritega üksikeskadroni deformeerimine. Üksikeskadronidest oli parimaid laskurüksusi maal — Lääne malevas, nimelt Loodna rühm, kuhu kuulusid eskadroni laskurid. Praegusel korral üksikratsarühmana malevkonna juures.

Lasketasapind allüksustes oleks järgmine:

1. kohal	Loodna üksikratsarühm
2. „	Loodna kompanii
3. „	Märjamaa kompanii
4. „	Velise kompanii
5. „	Haimre-Märjamaa üksikratsarühm
6. „	Vigala-Velise üksikratsarühm
7. „	Vigala kompanii

Keskel maleva pealik major Reinhold (portfelliga) ja temast paremal malevkonna pealik Arnover.

Need andmed on saadud klassi- ja võistluslaskmiste tagajärgede võrdlemisel.

Parimaid tagajärgi individuaallaskmisel on näidanud järgmised pealikud ja malevlased viimase kolme aasta jooksul üleriiklikel maleva ja malevkonna võistlustel ning karikavõistlusel:

A. kl., sõjaväepüss, 30 lasku, pealik Hans Vaev 183 punkti; B kl., sõjaväepüss, 15 lasku, pealik Rudolf Arnover 115 pkt.; üleriiklikel võistlustel spordipüssiga 30 lasku pealik Rudolf Arnover 236 pkt.; spordipüss, A klass, 30 lasku, pealik Eduard Arnover 223 pkt.; maleva võistlusel, spordipüss, B klass, 15 lasku, pealik Ilmar Leitäl 122 pkt.; püstol, 2. kl., 15 lasku, pealik Ilmar Leitäl 123 pkt. ja see on ühtlasi ka maleva rekord püstolilaskmises 3 aastat.

Karikavõistlusel 10 lasku malevlane August Bauermann 94 pkt.

Võrreldes eelpool loeteldud andmeid ülemaaliste andmetega räägivad nad selget keelt ja nõuavad püsi-

Märjamaa malevkonna allüksuste pealikud, kotka- ja valgeristi kavalerid, Haapsalu lossi aias maleva V aasta-päeva puhul 25. aug. 1930. a.

vat ning kindlat korraldavat kätt ja osavaid laskureid, milleks võib saada ainult püsiva ja ennastsalgava harjutamise teel.

Lasketagajärgede madalust tuleb seletada peasjaliselt halbade relvade ja lasketiirude puudumisega. Laskureid leiduks rohkemal arvul, kuid relvaga, mis kasutada, pole mehel võimalik oma võimeid näidata. Tulevikus, kui varustatakse uute püssidega kõik kaitseliitlased, võib üksuste tööst saada täielise pildi. Praegusel korral võime olla rahul nende tagajärgedega. Läänemaa kui kehvem teistest maakondadest peab leppima sellega, sest majanduslikud võimalused ei luba laskureile oma relvi soetada, nagu seda teised maakonnad on teinud.

Lasketiire on mitmel üksusel, kuid korda seadmata. Parim tiir on Märjamaa kompaniil, Orgita metsas, mida ka laskevõistlusteks on kasutatud. Seal on ka vaja tööd, enne kui võib teda nimetada ajakohaseks tiiruks.

Ka siin ootab üksusi töö, mis vajab kiiret korraldamist enne, kui tahame headeks laskuriteks saada.

Lõpp-kokkuvõttes võime meie, Märjamaa malev-kondlased, öelda: Tööd on tehtud, tagajärgi on näha, aga suurem töö ootab meid, kui me tahame ajakohasel kõrgusel seista ja kodumaa meile on kallid.

J. L.

Esimene noorkotkaste lipp lehvib Tartus

Noorkotkaste organiseerimine Tartus edeneb jõudsasti: võrdlemisi lühikese aja kestes on seni maleva ümber koondunud üle 200 noore, kes möödunud ristipäeval korraldasid esimese avaliku esinemise, mis

Noorkotkaste peavanema abi prof. A. Piip peab kõnet pärast lipu üleandmist Treffneri gümnaasiumi rühmale 14. V 31.

üldkokkuvõttes jättis väga meeldiva mulje. Olles rivistatud rühmadesse koolide kaupa, tehti esimene avalik jalutuskäik Tartu maleva Vabadusristi Vendade malevkonna orkestri saatel läbi linna kümnekonna vanema juhi osavõtul linna spordiväljale, kus ülesrivistatud malevale pidas lühikese sütitava tervituskõne noorkotkaste peavanema abi prof. A. Piip, andes edasi tervitusi peavanema nimel, soovides ühtlasi noortele õnne ja edu esimesteks sportlikeks võistlusteks. Sellele järgnesid mitmeti huvi pakkuvad sportlikud mängud, eriti kaasakiskuvalt köitis publiku meeli noorte köievedu, kus sikutati täie innuga, nagu täismehed kunagi. Mitte vähem huvi ja elavust ei pakkunud ka teised võistlusalad, nagu: jooks takistusega, kartuli noppimine, jooks kotis. Edasi jääb vaid soovida, et sääraseid esinemisi õige sagedasti korraldataks, mis mitte üksi noori ei elusta, vaid ka vanu kisub kaasa. Lõppsõna ütles maleva vanem koolinõunik J. Lang, avaldades lootust, et noorkotkad oma järgmisel esinemisel veel enam huvi suudavad pakkuda. Ühislauluga „Eestimaa, mu isamaa“ lõppis noorkotkaste esimene ülev pidupäev.

K. P.

SALGA SÜSTEEM

Käsiraamat noortejuhtidele.

Roland E. Phillipsi järel tõlkinud J. T e d e r s o n.

Küesolev raamatuke tohiks olla juhiseks noorte töö organiseerimisel SALKADE SÜSTEEMI alusel, millist peetakse ainsaks õigeks meetodiks skautlike põhimõtete järel töötavais noorte koondisid. Sellega peaks ta kasutamist leidma esijoones meie NOORTE KOTKASTE ja skautide organisatsioonides, eriti salgapäälkute, kuid ka vanema e juhtide lugemislaua. (Saatesõnast)

Tellige raamat viivitamata. Saatke selleks teade, mitu eksemplaari soovite saada, lisades iga kohta 25 senti postmarkides või saates rahana aadressil J. & A. Paalmani trükikoja, Tallinnas, V. Karja 12, ja teile saadetakse raamat ristpaela all kohe kätte.

Kavatsetav kunstlik saar Atlandi ookeani lennukite vahemaandumiskohaks.

Üle Atlandi

Inimene ookeane ja kaugusi vallutamas

Praegu elame kauguste võitmise ajajärgul. Inimsugu otsib järjest uusi, soodsamaid abinõusid, et suuri kaugusi katta võimalikult lühema ajaga. Sellest siis ka kõik kaugelennud, mille juures proovile pannakse inimese ja tema kätetöö, masina, võimed ja vastupidavus.

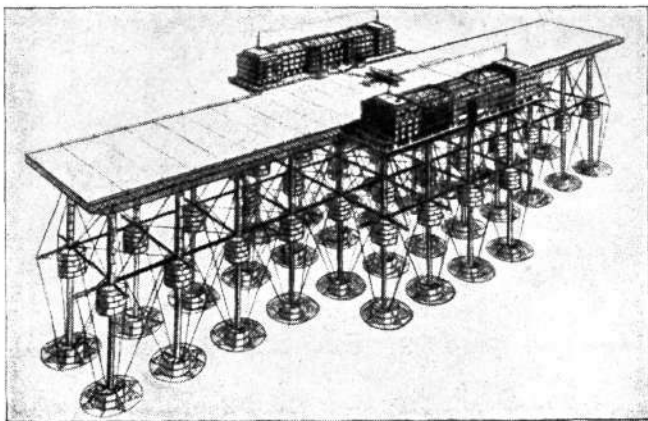
Kui neil päevil kaks Eesti noormeest, Kõu ja Ahto Valterid, jõudsid Ameerikasse New-Yorki, tulles purjepaadiga Eestist, siis oli see näide Eesti noormeeste ettevõtlikkusest ja vastupidavusest. Nad näitasid, et ookeanisõite on võimalik sooritada ka väikese purjepaadiga.

Kuigi kaugesõite ja kaugelende on tehtud maailmas igas suunas ja igasuguste abinõudega, on kõigi julgete unistuseks olnud ikka Atlandi ookeani võitmine.

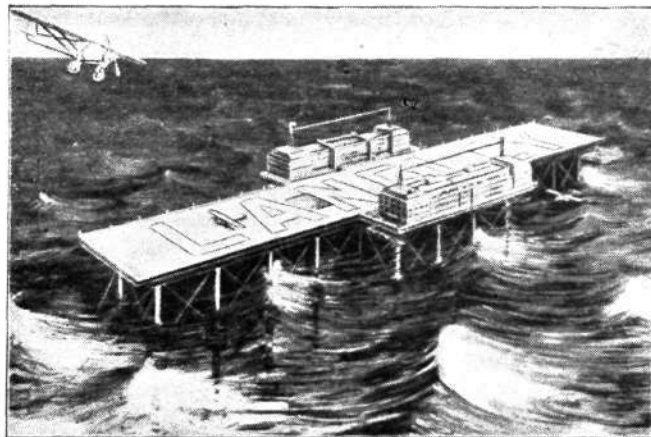
Atlandi ookean on osa n. n. maailmamereest, asub Euroopa, Aafrika ja Ameerika ja kahe jäämere, lõuna ja põhja, vahel. Keskmine sügavus on 3760 meetrit, mis on hirmutav haud kõigile julgetele, keda tabab äpardus teel.

Niikaua kui Atlandi ookeanist sõideti üle veepinnal liikuvate sõidukitega, tuli arvestada peale tuulte veel ka võimsat voolust, Golfstromi, mis tuleb Mehhiko rannast Euroopa poole ja mõjutab Euroopa kliimat.

Kui inimesed tõusid õhku ja hakkasid 6000—7000

Kunstliku saare tehniline konstruktsioon.

kilomeetri pikkuseid lennuretki üle Atlandi teostama õhusõidukeil, jäid loodusejõududest, mida tuleb arvesse võtta, üle ainult veel õhuvoolud, tuuled.

Kui praegu vaadelda sõiduabinõusid üle-ookeanisõitudeks, siis näeme, et neil võistlustingimused erinevad, nad ei saa millalgi olla üheõiguslikud. Aurikul, allveepaadil, purjekal, õhulaeval ja lennukil on igaühel oma erilised sõidutingimused ja võimalused. Üks neist on kindlam, julgem, kuid selle eest aeglasem.

Kõige esimesed Atlandi ookeanist üle sõitjad ja Ameerika leiutajad olid vikingid, kuid nemad ise ja nende sõitude üksikasjad on aegade merre vajunud ja meile peaaegu tundmatud.

Esimesi täpseid andmeid Atlandi ookeani võitmisest sisaldavad Kolumbuse ülestähendused. Tema laev oli 71 päeva teel Hispania sadamast Palosest kuni Guanahaki saareni. Sellest on möödunud 438 aastat. Kolumbuse viletsa laeva asemel kihutavad mõne päevaga üle Atlandi ookeani uusimad „ujuvad merelossid“, uhked ookeanilaevad, kes üksteisega võistlevad kiiruses.

Kolmsada aastat oli purjek ainuke sõiduk üle-ookeanisõiduks. Kuigi purjekate kiirust otstarbekohasema ehituse kaudu püüti tõsta, ei saanud nende sõidukiirus siiski palju kaugemale Kolumbuse laeva omast. Sõidukiiruse edendajaiks olid endisel ajal Ameerika salakaubavedajad, kelle kerged, teravate kiilidega laevad kihutasid tunnis 16 merepenikoormat.

1819. aasta tähendab pöördepunkti ookeanisõitude ajaloos, sest sel aastal sõitis üle Atlandi esimene aurik. See oli aurik „Savannah“, mis oli mõeldud ehitada purjekaks, kuid hiljem varustati aurumasinaga. 26. mail 1819. aastal lahkus ta ühest ühendriikide idasadamast ja sõitis 25 päeva pärast Inglismaal Liverpooli sadamasilla ääre. Purjekail kulus sel ajal sama teekonna sooritamiseks 32 kuni 40 päeva.

Nagu käesoleval ajal ookeanilendureid, nii tervitati sel ajal suure vaimustusega esimest aurikut ja seda vaadeldi kui imelooma. „Savannah“ sõit pani aluse mõttele luua Euroopa ja Ameerika vahel alaline sõiduliin. 1838. aastal ehitati aurik „Great Western“, mille mahutus oli 2300 tonni ja masinal 440 hobusejõudu. See aurik sõitis Bristolist New-Yorki juba 15 päevaga. Ameerikas võeti laev vastu kahurite tervituspaukudega ja rõõmujoovastusega: Euroopa ja Ameerika

rika olid jälle suure sammu nihkunud üksteisele lähemale.

Tähtis sündmus ookeanisõitudel oli esimese hiiglaauriku „Great Easterni“ sõit 1860. aastal. See aurik, mis oli 207 meetrit pikk ja võis peale võtta mitte vähem kui neli tuhat reisijat, sõitis Southamptonist New-Yorki 11 päevaga. Kuid see hiiglaaurik oli oma ajast ette jõudnud: ei saadud millalgi nii palju reisijaid, et auriku liikumine oleks end ära tasunud, ja aurik tõi omanikele-ehitajaile suure kahju. Hiljem tulid aga uued ookeanihiiglased ja korrapärane ühendus Euroopa ja Ameerika vahel reisiaurikutel on praegu nagu endastmõistetav asi.

Uus ajajärk ookeanisõitude alal algas õhusõidu arenemisega. Ka õhusõidukitel tuli läbi teha samasugune arenemistee kui laevadelgi. „Lennuasjanduse isa“ Otto Lilienfeldt, kes elas 1848.—1896. a., oli esimene, kes tegi edukaid katseid mootoriga varustatud lennukiga. Tema raamatus „Linnulend kui lennukunsti alus“ on palju lennukunsti tõdesid, mis püsinud tänapäevani. Otto Lilienfeldt konstrueeris lennuki jaoks gaasimootori, kuid alles Gottlieb Daimler täiendas 1883. aastal tema mootorit sedavõrd, et seda võis kasutada lennukimootorina.

Kulus siiski paarkümmend aastat, enne kui teostus tegelik lend mootoriga varustatud lennukil. Vennad Wright Ameerikast tegid 17. detsembril 1903. a. esimese lennu mootoriga varustatud lennukil. Nende lennumasin oli kahepinnaline, omas 16-hobusejõulise mootori ja lendureil õnnestus jääda õhku 12 sekundiks.

Sellest ajast algas lennuasjanduse kiire aremine. 26. oktoobril 1907. aastal püstitas prantslane Farman, Prantsusmaa selleaegne menukam lendur ja lennukite konstrueerija, esimese „kaugelennu rekordi“, lennates 771 meetrit.

25. juulil 1909. a. õnnestus prantslasel Bleriot'1 lennata üle Inglise kanali, milleks aega kulus 27 ja ½ minutit. 11. juulil 1914. aastal püstitas sakslane Böhm esimese kestvuslennu rekordi, lennukiga vahetpidamata olles õhus 24 tundi 12 minutit.

Maailmasõja ajal tegi lennuasjandus hiiglasuuri edusamme. Kuigi maailmasõda hävitas palju kultuurväärtusi, edendas ta samal ajal ka tehnikasaavutusi, kuna pandi liikuma kõik ainelised ja inimjõud, et lennukist välja arendada kindlat õhusõiduabinõud.

Pärast maailmasõda kõigis riiges hakati intensiivselt ehitama reisilennukeid ja sportlennukeid. 9. mail 1926. aastal lendas ameeriklane Byrd üle põhjanaba.

Tekkis suur lennutööstus. Lennukite arenemisega seisavad lahutamatus ühenduses Junkersi, Fokkeri, Dornier' ja Rohrbachi nimed. Junkers on metall-lennukite looja ja võttis lennukites tarvitusele õlimootori. Fokker lõi suure hulga kõrgeväärtuslike sõjalennukite tüüpe, Dornier ja Rohrbach tegid oma nimed kuulsaks lennupaatide ehitamisega.

Vahepeal oli õhust kergem õhulaev, n. n. dirižaabel või õhulaevade ehitaja krahv Zeppelini järgi lihtsalt „zeppeliniks“ nimetatud gaasiga täidetud ja mootoriga varustatud õhulaev lennukitest juba ette jõudnud. Ka õhusõitjate unistuseks oli Atlandi ookeanist üle sõitmine. Ükski kaugelend ei ole nõnda kardetatav

seetõttu ka nõnda veetlev kui lend üle Atlandi ookeani.

Juba 1919. aastal tegi inglise õhulaev „R. 34“, mil ohvitseridena ja meeskonnana oli peal 33 inimest, katkestamatu lennu Edinburgist New-Yorki. Lühikese peatumise järele Ameerikas keeras õhulaev tagasi Inglismaale, maandudes pulhamis, mis asub Norfolkis, mõnisada miili Londonist põhja-ida pool. Saksa zeppelin „Z. R. III“, pärastise nimega „Los Angeles“ (anti ameeriklasile sõjavõlgade tasumiseks), tegi samuti lennu Saksamaalt, Friedrichshafenist Ameerikasse, New-Jerseisse. Lennuteekonna pikkus oli 9000 kilomeetrit, kuid zeppelin tegi Azoori saartel peatuse, seega ei võinud kiidelda katkestamatu lennu teostamisega.

Lennukeid hirmutas üle Atlandi lennust tagasi lennuteekonna pikkus, mis olenevalt lähtekohast ja sõidusuunast kõigub 6000—7000 kilomeetri vahel. Kuid 1927. aasta kevadel vallutas kuulsushimulisi lendureid lennupalavik ja tehti rida katseid üleookeani-lendudeks. Ameerika lendur Noel Devis hukkus oma lennukatsel. Kuid tähendatud aasta maikuuks oli ette nähtud rida ookeanilende. Kapten Saint-Roman Senegalist ja prantslased Nungesser ja Coli alustasid mai esimesel poolel ookeanilende.

Nungesser ja Coli hukkusid Atlandi ookeanil, kadudes jäljetult. Isegi mitte killukest nende lennukist ei leitud. Nende lennutee pikkus oli 6000 kilomeetrit. Nungesser oli prantslaste „suur äss“, kuulus lendur, kellest prantslased ootasid, et ta teostab esimesena seni kellegi teisel õnnestumatu lennu Euroopast Ameerikasse.

H. GRAF & E. JÜRGENS O/Ü.

valmistab usaldusväärilisi töömaterjale, nagu:

Põranda lakkvärv „GRANIIT“
hind Kr. 2.— kilo.

Mittemurduv nahavärv „GRAFOLIN“
hind 65 s. pudel.

Peale selle:

Email- ja õlivärve ning piirituslakke ja polituure.

Võrrelege hindu välismaa kaupadega!

Pühapäeval, 8. mail 1927. a. tõsis ta oma „Valge linnuga“ Le Bourget aerodroomilt Pariisi ligidalt õhku. Viimast korda nähti teda Iirimaa läänerranna juures võtmas kurssi New-Yorgi poole. Siis ta jäi kadunuks.

Samal ajal, kui Nungesser ja Coli alustasid oma lendu Pariisist New-Yorki, valmistusid ameeriklased Lloyd Bertrand ja Clarence Chamberlain lennuks Ameerikast Euroopasse. Nungesseri ja Coli kadumaminek neid ei kohutanud. Nende lennuk „Miss Columbia“ oli lennuk juba täiesti valmis, oodati veel ainult soodsamat ilma.

Kuid Bertrand ja Chamberlain jäid hiljaks, nad viivitasid ja seega mängisid käest esimese ookeanilennu lütaja au. 20. mail alustas ookeanilendu ja viis selle ka õnnelikult lõpule 25-aastane ameerika rootslane Charles Lindbergh.

Lindbergh oli Missouri lennuväe ülem ja tuntud hea lendurina. Kui see kõrgekasvuline, tüse noormees tagasihoidlikult teatas, et ta võtab ette ookeanilennu, ei võtnud keegi tema sõnu tõsiselt. Kui ta aga 12. mail San-Diegost New-Yorki saabus ja Roosevelti Fieldi lennuväljal maandudes teatas, et ta kohe esimesel võimalusel, s. o. soodsa ilma puhul, alustab ookeanilendu, olid kõik hämmastunud. Vaadeldi tema monoplaani, ühe paari kandetiibadega lennukit „St. Louisi vaim“, ja vangutati päid. „The Kid Flyer“, lendav hull, nagu Lindberghi nimetati, ei varustanud oma lennukit mingisuguste ettevaatusabinõudega. Tema põhimõte oli: võimalikult vähem koorem, et oleks kergem lennata. Ta ei võtnud kaasa raadioaparaatigi, vaid asus 6000-kilomeetrilisele lennule üksi, kui välja arvata kaasavõetud kass. 32-tunnilise lennu järele maandus ta Pariisi lähedal Le Bourget' lennuväljal, vastu võetuna määratu rahvahulga juubeldustest.

Lindberghi lennu õnnestumiseks aitasid kaasa ka pärituuled. Atlandi ookeanil puhuvad tuuled omavad läänesuuna ja Atlandi ookeani põhjapoolses osas, kust läheb lühim lennutee Euroopa ja Ameerika vahel, on neil tuultel väga suur jõud ja intensiteet. Meteoroloogiliste uurimustega, mida nende tuulte suhtes ookeanil aastate jooksul toimitud, on tehtud kindlaks, et ookeani

pinnast arvates 650 meetri kõrgusel nendel tuultel on 50-kilomeetriline kiirus tunnis. Seetõttu on lend Euroopast Ameerikasse tunduvalt kergem kui Ameerikast Euroopasse, kuna esimesel juhul on tegemist pärituulega, teisel juhul aga vastutuulega.

Euroopast Ameerikasse lendamist praeguste lennumasinatega peeti tükk aega võimatuks, vähemalt osesihis. Ameerikast puhuvate vastutuulte eest pääsmiseks on ainuke tee lennujoone suunamine üle Azoori saarte. Kuid sel juhtumil lennutee pikeneks 1500 kilomeetri võrra. Lindberghi lennutee täpne pikkus oli 6300 kilomeetrit. Üle Azoori saarte lennates tuleks lennutee pikkus 7700—7800 kilomeetrit.

Azoori saari peetaksegi kohaseks vahemaandumisjaamaks lennul Euroopast Ameerikasse. Lennutee jaguneks siis kaheks osaks: esimene 3060 ja teine osa, pärast maandumist ja puhkust, 4640 kilomeetrit. Azoori saared kuuluvad Portugalile. Ühise „Azoori saarte“ nimetuse all on Atlandi ookeanis saared Fayal, Pico, Terceira, San Miguel, Froes j. t. Tulevikus jäävadki Azoori saared arvatavasti lennukite vahejaamaks, kui ei teostata suurejoonelist kavatsust, ehitada kesk ookeani kunstlikud „saared“-lennuväljad, kus lennukid võiksid maanduda oma pikal teekonnal.

Üle-ookeani-lend Euroopast Ameerikasse teostus aga siiski, hoolimata kõigist loodusjõududest ja asjatundjate kalkulatsioonidest.

12. aprillil 1928. aastal lendasid Köhl, Fitzmaurice ja Hühnefeldt Irimaalt Baldonnelist välja ja tormise lennu järele maandusid Ameerikas Grenly Islandis, 6570-kilomeetrilise lennu teostasid nad 35 ja poole tunniga. Lennukiks oli neil harilik Junkersi masina-tüüp „W 33“, mis ristitud „Bremeniks“. Nende õnnestunud lend oli tõenduseks, et raskustest hoolimata on lend Euroopast Ameerikasse siiski võimalik ka vahemaandumiseta.

Pärastised kaugelelend, mille loetlemine viiks pikale, ei äratanud enam nii suurt tähelepanu, kuna lendurid, nagu Chamberlain ja teised, võisid kasutada esimeste pioneeride kogemusi.

Kõige täielikum ja odavam ostukoht on

M. SALM'i & J. HORM'i
TSEMENT- JA SAVITEOSTE TOOSTUS

Tallinnas, Roopa t. 23, tel. 20-17, ja Paldiski 6, tel. 428-85.

Ehitusmeistritele, eilevõtjatele, majaomanikkudele, talupidajatele ja omavalitsustele: ahjupotid, telliskivid ja ahjusavi. Tsemendist kaevu-, kanal-, silla- ja kraavitorud, tsemendihüüse õõneskivid, korstnakivid, katusekivid, põrandaplaadid, hauakivid mitmes suuruses j. n. e.

Suurimas valikus uuemais mustreis
võistlemata odavate hindadega

TAPEETE

seinapappi, tapeedi liiste, pintsleid,
maalrivärve j. n. e. ostate ainult

GUSTAV ISRAEL'I

tapeedilaost Harju tänav № 46

Kõnetraat 31-50

Hinnakem päikest ja värsket õhku ning hoolitsegem kehalise ja vaimse tubliduse eest

Vihmasel, porisel sügisel ja süngel talvel unistame päikeseküllasest kevadest ja suvest. Unistame ja tuleme meele äsja möödunud suvepäevade elamusi ja rida pisiasju, millised paistavad nüüd nii ligitõmbavad, kuid ühtlasi ka kauged ning kättesaamatud olevat.

Sügisel ja talvel tunneme end mahajäetuna, nõrgana, kidurana, kelle pihta mitmesugused tõved juhivad oma mürgised nooled. Siin ja seal on kuulda kaebeid ja ohkeid hädise tervise ning sageli ka elutüdimuse üle. Pikisilmi oodatakse kevadet ja suve.

Ja kui need saabunud, siis tärkab ka meis just nagu uus elu. Värsk, tärkava loodusega kaasa elades tunneme verd oma soontes kiiremini voolavat, tunneme jõu, elu- ning tegetsemistahte juurevoolu. Varakevadel ärkab elulootus ka neis, kes tõvevoodis lamades on surmale määratud kindlaks ohvriks. Võibolla toob saabuv kevad paranemise ja tervise, nii vilksatab mitmeski peas. Ja selle mõttega elades tunnevad nad endid just nagu käega katsutavalt paranevat, kuni ühel ilusal kevadisel päeval armutu saatus ütleb oma lõppsõna. Kevadine loodus, päike ja värsk karastav õhk on need, mis meile annavad uut hoogu ja elutahet. Vähesellest, nad karastavad ka tublisti meie keha ning teevad selle tugevaks võitluses igasuguste haigustega.

„Valgust, õhku ja päikest,“ nii hüüab mitu kümend, mitu sada tuhat ja veel rohkemgi suurte linnade kodanikke ja nende last, kes olude sunnil on surutud oma väikeste elamute nelja seina vahele, kuhu sageli ei kevadel ega suvel vilksata ükski vallasatult mänglev päikesekiir, kus aknast piiludes paistavad kas tänavail jalutajate jalad või naabermaja külm õudne müür. Küllap siin osatakse kõige rohkem hinnata päikest ja värsket õhku.

Saabub suvi ja nüüd tõttavad kõik, nii rikas kui vaene, igaüks oma võimaluste kohaselt, seda ära kasutama, sügiseks ja talveks koguma uut jõudu, paran-

dama päikese elustavate kiirte all nii mõndki haava, mis karmi talve kestes on löödud tervisele. Pühapäevadel, vabadel silmapilkudel, algab juba vara hommikul rändamine metsa, jõekaldaile, mereranda. Võimalikult kaugemale tolmuseist tänavast, kiiremini välja, suitsupilve maetud linnast, see on kõigi ühine eesmärk. Päikese käes end soojendades, karastavasse voogusse kastes ja kehalisi harjutusi sooritades tunneme end varsti kosuvat.

Kuid vähesellest, et me ainult loodame kevade ja suve peale ning ülejäänud aastaaja elame „kuidagi“ üle oma elamu nelja seina vahele pakituna ja mähituna pealaest jalatallani soojadesse riidesse, kartes vähimatki tõmbetuult, isegi kergest külma, alatise kaaslasena kaasas kandes nohu, palavikku ja kümmekond teist häda ja viga. Nagu suvel ja kevadel, nõnda ka teistel aastaaegadel peame katsuma luua tiheda kontakti päikese ja õhuga.

Imetleme sageli esivanemaid, nende tugevat ja tublit tervist, ehkki nad elasid aegadel, millal elutingimused olid märksa karmimad, raskemad. Öeldaks, et inimkond on muutunud nõrgemaks. Selles ei ole süüdi keegi muu kui inimesed ise, kes kultuuri liikumisega kaasas käivad mugavusi liig ohtrasti kasutavad, jättes silmapaari vahele säärase eluviisi tagajärjel kõduneva keha ja ühes sellega ka vaimu.

Esivanemad oma igapäevase eluüldpidamise hankimisel olid alatasa liikumas vabas looduses, saagi jälgimisel sooritamas pikki hädaohtlikke, väsitavaid retki, millised arendasid keha ja vaimu. Nende elamud, koopad, olid kättesaadavad õhule. Nii maast madalast alatise kokkupuutumises värsket õhku ja päikesega võrsusid ja kasvasid inimesed tugevaks kehaliselt ja vaimset.

Meie praegune elu ja olu on suurema osa inimesi surunud nelja seina vahele, kaugemale päikesest ja vabast õhust, olgu see kas igapäevases töös või meie koduses elus. Me oleme muutunud araks. Värisedes oma

Pallimäng rannal.

Meie praegune elu ja olu on suurema osa inimesi surunud nelja seina vahele, kaugemale päikesest ja vabast õhust, olgu see kas igapäevases töös või meie koduses elus. Me oleme muutunud araks. Värisedes oma

Meie praegune elu ja olu on suurema osa inimesi surunud nelja seina vahele, kaugemale päikesest ja vabast õhust, olgu see kas igapäevases töös või meie koduses elus. Me oleme muutunud araks. Värisedes oma

Õhu ja päikese lapsed.

tervise eest suleme vähimagi külma juures tugevasti ukse ja aknad. Kuid vaatamata kõigile ettevaatusabinõudele haigestume siiski hõlpsasti. Piinavad töved nõuavad iga aasta endale rohkesti ohvreid.

Kui tahame olla terved ja tugevad, peame esivanemate eeskujul olema rohkem kokkupuutumises loodusega, värskes vaba õhus ja päikesega. See ei tähenda veel, et peame elama koopais ja koopaelanike kombel endile muretsema elu ülalpidamist. Oma igapäevases elus peame olema kokkupuutumises vaba õhuga, tuulutades oma elamuid, seadma päikese kiirte alla oma naha. Igapäevase leiva küsimuse kõrval peaks tervise eest hoolitsemine olema peamureks.

Me vajame liikumist, et sirutada töö tõttu kangeks jäänud liike ja verd soontes panna kiiremini liikuma. Kui meie igapäevase töö iseloom seda ei võimalda, siis peame selleks võtma aega vabadel silmapilkudel. Me peame harrastama kehakultuuri, peame sportima. Ja seda võimalikult vabas õhus. Kehalised harjutused päikesekiirte all värskes õhus teevad meist uue elujõulise kodaniku. Kuid kahjuks peab tööle au andes ütleva, et sääraseid inimesi meil on ainult käputäis. Suurem osa lepib paratamatusega — päev õhtul ja asi tahe.

Kehakultuuri alal on kõikide rahvaste juures käimas tugev propagandatöö. On jõutud arusaamisele, et see on hädavajaline, kui tahetakse rahvast näha elujõulisena. Ehkki visalt, kuid see töö annab tulemusi.

Saabub suvi ja ühes sellega ka hulk võimalusi astuda tihedamasse kontakti loodusega. Asugem oma tervise jalule seadmisele ja keha ning vaimu eest hoolitsemisele. Jatkakem seda ka sügisel ja talvel, riietudes mõõdukalt ning iga vaba minutit kasutades kokkupuutumiseks vaba värskes õhuga. Kasvatagem ja õpetagem noori, oma lapsi, maast madalast hindama loodust, selle ilu, päikest ja värsket õhku, siis võrsuvad neist kehaliselt ja vaimselt tublid kodanikud, kes oma rahvale ja riigile suudavad olla kasulikud.

PÄRNU~

EESTI KAUNEIM KUURORT

**Päikeseküllane, kaitstud liivarand
Idealseim kosutuskohi lastele.**

**Eeskujulisim supelasutus Balti riikides
Avatud 15. maist kuni 15. septembrini.**

Lähemalt aadressil:

PÄRNU SUPELINSPEKTOR.

**Kõigi tervisevannide hinnad on
tunduvalt alandatud. Laialised
võimalused sportimiseks, staadion, tenniseväljad jne.**

MEIE VÄLISKÜLALISTEST

PISUT MEIE SUVITUSKOHTADE STATISTIKAT

Alles mõni aasta tagasi hakati meil ametlikult poolt pöörma tähelepanu turismile. Jõuti arusaamisele, et välismaalased-huvireisijad võivad õõutuda riigile ja rahvale tunduvaks tuluallikaks, aidates peale selle kaasa Eesti nime tutvustamisele välispool oma riigi piire. Läänud aastast arvates leiti tarviliseks pidada isegi ametlikku statistikat välisriikide turistide liikumise kohta, mis on asjale kahtlemata suureks kasuks.

Meie kuurordid Haapsalu, Kuresaare, Pärnu ja Narva-Jõesuu, ära lõigatud traataiaga Venemaast, ei pöörnud alul mingit tähelepanu välispropagandale. Valitses lootus, et supelvõõraste arv tõuseb iseendast enesõjaaegsele tasapinnale. Alles hilisemad kogemused näitasid, et pole lootagi sellele, kuna võõrad Venemaalt jäid tulemata ja teistel välismaadel polnud meie supellinnadel kuigi suurt kuulsust. Siis haardi asjast kinni, levitati brošüüre ja avaldati kuulutusi naabermaades, kuid, tõtt mitte salates, on seda tehtud väga saamatult ja ebamõjuvalt. Erandi võiks teha siin vahest ainult Pärnu kohta, kes oma sisemistes korraldustöödes kui ka välispropagandas on näidanud suuremat aktiivsust. Kahtlemata on selle tulemuseks Pärnu tõusmine meie supellinnade esirinda, kuigi selleks polnud looduslikke eeldusi. Pärnul pole Haapsalu ja Kuresaare teravismuda ja Narva-Jõesuu haruldast liivaranda, kuid sellest hoolimata näivad teda eelistavat nii sise- kui ka väliskülalised.

Moodsal ajal ei saa ükski riik toime välispropagandata, millele kulutatakse suuri summasid. Huvireisijate meelitamiseks välismaadest tarvitatakse kõiki võimalikke abinõusid ja kahtlemata peame meie käima sama teed. Kuid vahete-vahel on meil talitatud just vastuoks. Mõni aasta tagasi, kui Eesti-Soome vahe-

lises liikumises hakkas maksma lihtsustatud reisikaartide kord, kasvas Soome huvireisijate hulk mitmekordseks. Suur oli aga soomlaste imestus, kui nad esimesel suvistepühäl ei leidnud Tallinnas kohta, kus oleks võinud lõunatada. Alles nüüd, mitme aasta möödudes, tahab linnavolikogu suvistepühadeks sellekohast sundmäärust muuta, mida oleks pidanud tegema kohe.

Ametlikus statistikas on meie väliskülalised arvatud kolme liiki. Esimeses oleksid lätlased kui igapäevased ja korduvad piltidega varustatud isikutunnistustega üle piiri käijad; teises — reisikaartidega varustatud soomlased, kellest suurem hulk on huvireisijad; kolmandas — kõik teised harilike või ühiste välispassidega huvi- ja ärireisijad.

Harilike välispassidega sõidab Eestist välja iga aasta umbes 12—14.000 inimest. 1930. aastal läks neid Austriasse — 163, Hollandisse — 157, Inglismaale — 128, Itaaliasse — 52, Leedusse — 135, Poolasse — 189, Prantsusmaale — 433, Rootsi — 221, Saksamaale — 1.309, Soome — 133, Daani — 32, Tšehhoslovakkiasse — 64, Ungari — 22, Venemaale — 118, Ameerika Ühendriikidesse — 142, Austraaliasse 22, Argentiinasse — 67, Brasiiliasse — 16, Kanaadasse — 163 ja teistesse riikidesse 435.

Vähema osa neist moodustavad väljarändajad, kuna suurem osa sõidab välismaale äri- või huvireisile. Eestisse saabuvate välismaalaste arv on meie välisreisijate omast palju suurem. Kui 1930. aastal Eestist välispassidega sõitis välja 10.171 Eesti kodanikku, käis samal ajal Eestis välispassidega 26.530 kodanikku. 1929. aastal oli see vahekord 12.642 ja 29.556.

Eesti-Läti vahel maksmapandud lihtsustatud üle piiri käimine päevapildiga varustatud isikutunnistusega

on olnud seni ikka meie kahjuks. 1930. aastal käis eestlasi Lätimaal 130.786 inimest ja lätlasi Eestimaal 71.107 inimest. 1929. aastal olid need arvud vastavalt 131.185 ja 81.191. Kahtlemata kannab Eesti selles liikumises suurt kahju, kuna on teada, et iga eestlane jätab rohkem raha Lätisse kui lätlane meile ja sealjuures külastab eestlasi Lätimaad ligi kaks korda rohkem. See on igatahes suur summa välisvaluutat, mis meile sel kombel läheb kaduma.

Seevastu on olnud Eesti-Soome vaheline liikumine reisikaartidega meile kasuks. 1930. aastal käis reisikaartidega soomlasi Eestis 9.111, kuna samal ajal tarvitas vaid 3716 eestlast Soome sõiduks reisikaarti. 1929. aastal käis meil soomlasi 4764 ja eestlasi Soomes 1.494.

Meie suvituskohtade vähest poolehoidu välismaalaste seas näitab kõige selgemini selle kohta peetud statistika. Kõigis suvituskohtades kokku, välja arvatud vaid Nõmme linn, Kose, Pirit ja mõned vähemad suvituskohad, käis läinud aastal kõigest 2979 välismaalast. Neistki oli üle poole soomlasi. Üksikarvude järgi oli soomlasi 1680, lätlasi — 725, sakslasi — 320, rootslasi — 95, venelasi — 41, poolakaid — 43, inglasi — 42 ja teisi — 446. Seega oleks välismaalaste arv, kes meil käivad suvituskohtade või tervismuda pärast, võrdlemisi väike. Kui arvestada ainult seda, et 1914. aastal oli ainuüksi Haapsalus 8000 suvitajat Venemaalt, näeme edaspidise suunana meie suvituskohtade propageerimist eeskätt teistes naabermaades ja lähemais riikides. On tõsi, et praegugi leidub Venemaal küllalt inimesi, kes hindavad kuulsat Haapsalu ja Kuresaare tervismuda, kuid välismaale pääs praegusest Nõukogude paradiisist on seotud suurte raskuste ja kuludega, mis ei võimalda venelasil siia sõita.

Viimaseil aastail, millal Eesti nimi välismaadel on leidnud rohkem tutvustamist, on hakanud Eestit, peamiselt küll Tallinna, külastama kogukad huvireisijate grupid suurte ookeaniaurikutega. Kuigi säärased huvireisijate grupid enamasti üheainsa päeva Tallinnas veedavad, on neil siiski väga suur tähendus. Seda just Eesti nime kandmisel kaugemaise välisriikidesse, kuigi külastajad jätvad maale ka veidi välisvaluutat. Inimesed, kes meid külastades koju tagasi jõuavad, kõnelevad oma tuttavaile sinise Soome lahe kaldal asuvalt stiilsete tornide ja punaste katustega Tallinnast, äratades neis huvi selle tundmatu maa vastu. See näib olevatki põhjuseks, et Tallinna külastavate lõbureisil viibivate gruppide arv näitab järjekindlat kasvu.

Ühispassidega varustatud ekskursioonide näol külastas läinud aastal Eestit Tallinna sadama kaudu ja vähesel osal raudteega 3544 välismaalast. Neist oli ameeriklasi — 526, inglasi — 1827, leedulasi — 61, lätlasi — 88, poolakaid — 100, prantslasi — 311, rootslasi — 155, sakslasi — 119, soomlasi — 201 ja muid rahvusi — 156. Kuid sellega ei saa me veel kätte tegelikku huvireisijate arvu, kuna neid on rohkesti ka üksikute välispassidega sissesõitjate, samuti ka soomlaste ja lätlaste seas. Juba see asjaolu, et reisikaartidega Soo-

mest sõitjate arv on suvekuudel kümnekordselt suurem kui talve- ja sügiskuudel, näitab Soome külastajate seas suurt huvireisijate protsenti. Samuti võiks tähendada ka lätlaste kohta, et sealtki käivad paljud Eestis puht huvi pärast. Arvestades neid andmeid saaksime umbkaudse, kuid siiski küllalt täpse pildi 1930. aastal Eestit külastanud huvireisijate kohta. Neid oleks 8000 soomlast, 5000 lätlast, 2000 inglasi, 500 ameeriklast, 500 sakslast, 300 prantslast ja 1000 muust rahvusest.

Möödunud aastal külastas Tallinna sadamat 8 laeva huvireisijatega. Kokku oli neid 2857. Juunis käis Poola aurik „Gdiniä“ 90 reisijaga, juulis Inglise aurik „Orontes“ 410 reisijaga ja Ameerika aurik „Reliance“ 475 reisijaga, augustis Saksa aurik „Oceana“ 162 reisijaga, Inglise aurik „Atlantic“ — 374 reisijaga, Prantsuse aurik „Mexique“ 345 reisijaga, Inglise aurik „Orontes“ 545 reisijaga ja Inglise aurik „Calcaric“ 456 reisijaga.

Eeloleval suvel oodatakse Eestisse veel rohkem huvireisijaid, kuna seni on teada 8 laeva, mis peatuvad Tallinna sadamas. Arvatavasti tuleb laevu rohkem, kuna mitmed sõidavad täiesti ette teatamatult või teevad seda alles mõned päevad enne kohalejõudmist. 21. juunil jõuab Stockholmist Tallinna Rootsi aurik „Kastellholm“ huvireisijatega. Teise reisi teeb sama laev 26. juulil. 27. juulil jõuab Tallinna reidile New-Yorgist aurik „Reliance“ ameeriklastega, peatudes oma Põhja-maa huvireisil siin päeva. 31. augustil tuleb Hamburgist Saksa aurik „Oceana“, 4. juunil Gdiniast „Polonia“ poolakate-huvireisijatega. „Polonia“ on teatavasti sama laev, mil Poola president Moszicki tegi oma reisi Tallinna. Edasi on oodata veel Bergenist Norra aurikut „Stella Polaris“ ja Inglise aurikut „Orontes“ kaks korda — juunis ja augustis. Raudteega on teatavasti tulemas Saksamaalt „Wandervogel'ite“ ekskursioon, kuid kahtlemata tuleb neid raudteegagi rohkem.

Lõppeks võiks paari sõnaga peatuda ka sisemaise turismi juures. Meil on inimesi, kes aasta aasta kõrval veedavad kuu või kaks välismaal, viies sinna kallist ja tarvilist välisvaluutat, tundes sealjuures oma kodumaad vaevalt. Meil kodus on küllalt tähelepanuväärseid ja looduslikult keni kohti, mille tundmaõppimine oleks auks igale tublile isamaalasele. Võtame kas või ranniku Tallinnast — Narva-Jõesuuni, Peipsi järve ümbruse, Petserimaa omapäraste setudega, Pühajärve mägise Otepää maastikuga, Emajõe Võrtsjärvega, Võrumaa mäed ja järved, Lääneranniku ilusa saarestikuga ja palju muid kohti. Uues raudteesõidu tariifis on nähtud ette erilised soodustused huvireisijale, kuna rohkearvulised autobuseliinid lõikavad risti-põigiti kogu Eesti, mis on kõik hõlbustuseks inimesele, kel oleks tahet oma kodumaad tundma õppida. Seda tahet peaks leiduma rohkem kui on seni üles näidatud. Rohkearvulised sellid ja ühingud, kes korraldavad huvireisi välismaadele, peaksid selle kõrval juhtima ekskursioone kodumaa vaatamisväärsesse kohtadesse. Siis juurduksid igasse eestlasse lauliku sõnad: „Ilus oled, isamaa!“

R. S.

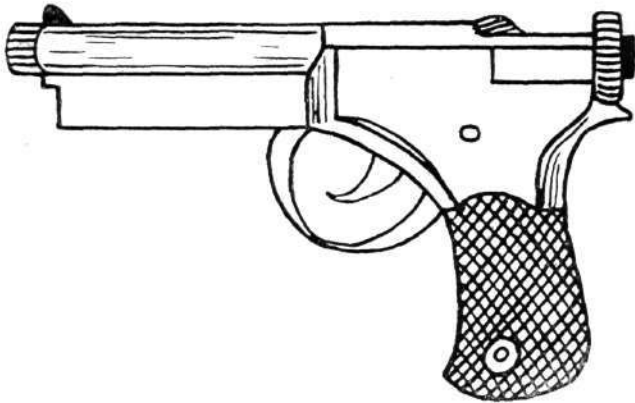
VÄIKE RETK

UUEMA AJA TULIRELVADE VALDA

2.

Olgu misõguses tahes olukorras, ka sel juhtumil, kui olemise või mitte-olemise küsimus on kaalul, seisab laskuril käsirelvaga võitlemise sisu selles, et oma vastast tabada. Kui ka selle juures täpne sihtimine langeb ära ja relva juhitakse vastase poole umbkaudu, n. n. „raua järgi“, siis see suur ebatäpsus sihtimises tasakaalustub lühikese tulistamise kaugusega.

Käsirelva laskekaugust ei loeta nagu teiste relvade juures kümnete ja sadade meetritega, vaid üksikute meetritega ja isegi sentimeetritega, sest et käsirelv (püstol, revolver jne.) on mõeldud võistlusrelvana kõige lühemal kaugustel. Seda ei muuda ka asjaolu, kui mõni käsirelv, laskemoon, sihtimisvahend või juurepandav pära võimaldavad kasutamist nagu püss keskmistel kaugustel. Kuid niisugusele kasutamiseviisile teeb peagi lõpu püstoli kuuli puuduliku lamedusega lendjoon.

Joon. nr. 7. Iselaadiv (poolautomaat) püstol.

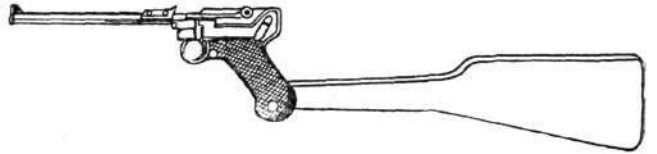
Siin ei saa jätta nimetamata üht relvade liiki, mille juures iselaadimise printsiip on tugevasti läbi löönud. Need on haavlipüssid. Jahti pidades lendava linnu või väikese jooksulooma, eriti jänese, peale tekib sagedasti vajadus vähemalt anda kaks lasku üksteise järele, ilma et oleks tarvis relva laadida või palgest ära võtta. Selle tarviduse põhjal võeti kaheraudsed püssid tarvitusele juba siis, kui nad olid veel eestlaetavad.

Nendele järgnesid üheraudsed magasinpüssid, millelised vajasisid küll teatavat laadimise võtet, kuid seda sai sooritada vasaku käega, ilma et oleks tarvis olnud selleks püssi palgest ära võtta.

Täiesti iselaadiv püss teeb need liigutused ise ära.

Selle tagajärjel saab ka tule kiirust tunduvalt tõsta. Selliste võimetega püss on jahimehele meelepärane ja mugav, sest et ta saab, jäädes laskeasendisse,

iseäranis liikuva märgi tulistamisel, anda mitte üksi kaks lasku järgemööda, nagu see sünnib kaheraudse püssi juures, vaid võib lisada juure kolmanda ja isegi neljanda hästisihitud lasu.

Joon. nr. 8. Iselaadiv püstol eripäraga.

Iselaadiva relva kasutamisel ei tohi laskuda lahingägedusse ja mõtlematult laskemoonna raisata. Iselaadiva relva suurim tähtsus seisab just selles, et laskur omab teadmisi, et ta iga lasuga saab tabada ja et peale selle temal terve rida laske on veel „tagavaraks“, milliseid ta võib kasutada igal silmapilgul.

Haavlipüsside juures iselaadimise printsiibi sissevõtmisel ei olnud tehnilisest küljest nii suuri raskusi ees kui täierõhuliste sõjaväepüsside ja järgnevate jahipüsside juures, sest nende gaaside jõud ei ole nii brutaalne.

Oma tehniliselt väljaehituselt sarnased iselaadivatele relvadele, kuid eesmärgilt ja kasutusviisidelt vastupidised on masinrelvad. Nende tehniline sarnasus seisab järgmises: iselaadivate relvade juures kasutatakse gaaside jõud lukustuse avamiseks, tühja kesta tagasilükkamiseks ja väljaviskamiseks, uue padrunita laadimiseks ja uuesti lukustamiseks. Sellega lõpeb relva iseseisev töö.

Vaatamata sellele et laskur jätkab vajutamist triklile (lask tekib nii kiiresti, et ta selle aja jooksul ei suudagi triklit vabastada) ei järgne uuele lukustamisele lasku. Relva mehhanismi sisse on ehitatud seadeldus, mis takistab järgmise lasu tekkimist.

Tarvitseb ainult see seadeldus kõrvaldada ja relv annab katkestamatult tuld niikaua kui laskur vajutab triklile või magazin (padrunite lint jne.) on tühi.

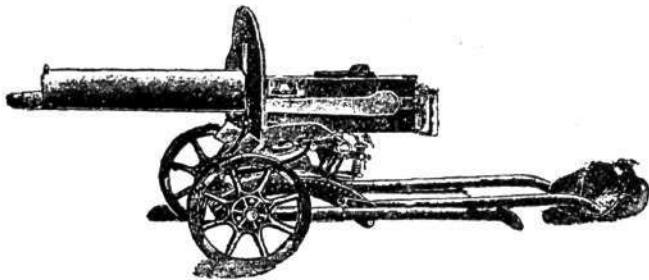

Joon. nr. 9. Iselaadiv püstol „Parabellum“.

Seetõttu võib puhtskemaatilisel ütelda, et masinrelvad on oma iselaadimise mehhanismilt lihtsamad harilikest poolautomaatrelvadest, sest et neil puuduvad eriliseltsisseehitatud ja küllalt keerulised osad, mis takistavad järgmise lasu tekkimist.

Masinrelvade ehitamise raskus on tingitud just asjaolust, et siin üks lask järgneb teisele väga kiiresti.

Joon. nr. 10. Raske kuulipilduja „Maksim“.

Iga lask annab oma relvale teatava tugevusega tagasipõrke ja automaattule juures omavad need tagasipõrked kohutava jõu.

Kui näiteks mõne iselaadiva püstoli juurest võtta ära lasueraldaja ja püstol sellega muuta ümber masinrelvaks, siis lendavad kõik magasinis olevad 7 padrunit ühe tulelöögiga välja. Niisuguste ümbertegemistega peab olema äärmiselt ettevaatlik. Niisuguse relva käsitamisel on raske ette ütelda, kuhu ta teie väljasirutatud käe viib ja kas ta üldse püsib teie käes.

Masinrelva katkestamatu tuli annab teatava kuulide vihu, olgu see kas juhitud ühte punkti või paisatud teatava pinna peale laiali, hoolitsemata selle eest, et iga lask sihitaks täpselt.

Jahimeeste ja sportlike laskurite juures ei või niisugune tuleviis tulla üldse kõne alla.

Joon. nr. 11. Raske kuulipilduja.

Ainult lahingulukord õigustab automaattuld. Seepärast leiame neid ainult sõjaväe relvadena.

Iga masinrelva konstruktori püü on luua niisugune relv, mis katkestamatu tule juures kiiresti ei „kuluks“. Mõjuvaimaks vahendiks selle eesmärgi saavuta-

misel on relva raskemaks tegemine ja ta tulekiiruse vähendamine.

Mida raskem on relv ja mida pikaldasemalt ta laseb, seda vähemad on ta metsikud ja paratamatud kõikumised ning rappumised automaattule juures.

Soliidne raskekuulipilduja, mis on asetatud tugevale alusele, annab paremaid tuletagajärgi kui samasugune kergesti ehitatud relv. Seepärast leiamegi raske kuulipilduja kui masinrelva algtüübi.

Lahingunõuete kohaselt arendati masinrelvi edasi ja tänapäev võime neid liigitada juba järgmiselt:

- 1) Rasked kuulipildujad (r. klp.),
- 2) kerged kuulipildujad (k. klp.),
- 3) püstol-kuulipildujad (p.-klp.) ja

veel midagi vahepealset 2. ja 3. liigi vahel või nõnda nimetatud.

- 4) poolkuulipildujad.

Rasked ja kerged kuulipildujad lasevad hariliku sõjaväepüssi padrunitega, kuna p.-klp. laseb püstoli padrunitega, millest ongi tingitud ta nimetus.

R. klp. oma suure raskuse, suure laskemoona hulga vajaduse tõttu vajab edasilikumisel, teenimisel ja las-

Joon. nr. 12. Kerge kuulipilduja „Lewis“.

kemoona järeletoimetamisel mitme inimese tööd, nagu kahur. Seepärast kannab ta ka veel „kollektiiv-relva“ nimetust.

R. klp. koormav raskus ja suurus kutsusid esile vajaduse tema raskuse ja suuruse vähendamise järgi. Loodj uus automaatrehv, mis on kergem, paremini käsitatav ja vaenlase vaatluse eest hõlpsamini peidetav — kerge kuulipilduja. Senine r. klp. alus asendati hoopis kergemaga või hoopis uue harkjalaga. Sellega langes ära ka relva tugev paigale asetamine laskmise ajaks ja laskur paneb k. klp. laskmise ajaks palge nagu hariliku püssi.

Seega saadi osaliselt kätte ülalnimetatud eesmärk, kuid relva laskeomadused ja võimed langesid tunduvalt.

Inimene on liig väetiks aluseks niisugusele relvale. Mida pikemaks muutuvad automaattule seeriad, seda suuremaks muutub ka kasuta laskemoona raiskamine.

Seepärast võib k. klp. anda ainult lühikesi tulilööke, mis omakord vähendab k. klp. kui automaatrehva tähtsust.

Pealegi ei luba lihtsustatud raua jahutus k. klp. anda kauakestvat tuld. Need asjaolud mõjuvad nii palju, et asi areneb veel edasi ja k. klp. tehakse juure seadeldus, mis võimaldab ka üksiklasulise tule andmist.

Vaatamata nendele puudustele jääb kerge kuulipilduja „kollektiiv-relvaks“, mis vajab suurt teenijaskonda ja suurt laskemoona kulu.

Kergib isegi üles küsimus, kas niisugune relv õigustab oma olemasolu.

Mõningais lahingolukordades omab automaatreleva kergus ja mõnus käsitlemine nii suure tähtsuse, et tuleb jätta tahaplaanile isegi selle laskekaugus ja tule tõhusus. Nende juhtude tarvis tekkis mõte, kas ei ole otstarbekohane jätta kõrvale tugevajõuline ja raske püssipadrün ning see asendada nõrgema püstolipadrüniga.

See tõi välja püstol-kuulipilduja te loomiseni.

Et püstolipadrüni väike rohulaeng annab võrdlemisi nõrga tagasipõrke, osutus selle relva konstrueerimine võrdlemisi kergeks. Ta vastab oma kaalult ja

Joon. nr. 13. Kerge kuulipilduja.

väliskujult peaaegu püssile. Laskur võib temast tulistada igast asendist ka käelt. Kui ei anta liig pikki valanguid, võib ta tuld juhtida võrdlemisi täpselt märki.

Kui püstol-kuulipildujaile ei seata ette nõudeid, mida harilik püstolipadrün üldse ei suuda täita, on asi enam-vähem korras. Püstolipadrün on lühike ja kerge. Laskur võib seda väikeses pakis võrdlemisi suurel arvul kaasas kanda.

Loomulikult ei suuda üks mees kogu laskemoona ühe p.-klp. tarvis kaasa võtta. Siin peavad ka teised aitama kaasa ja nii on ka p.-klp. „kollektiiv-relv“.

Tulles vastu mitmekesiseile nõudeile ja püüdes neid jõudu mööda rahuldada, tuli relvade konstrueerimisel sagedasti leppida ainult „poolmõõtudega“.

Et automaatreleva kergendamine oli võimalik ainult rohu-laengu nõrgendamise kaudu, mis omakord jällegi vähendas laskekaugust, tule lamedust ja kuuli läbitun-

Joon. nr. 14. Püstol-kuulipilduja.

gijõudu, nagu see on p.-klp. juures, siis loodeti leida mingisugune rahuldav lahendus p.-klp. ja k. klp. vahepeal.

Ei ole tähtis, kummast suunast algab n. n. „pool-kuulipilduja“ arendamine, kas jäetakse püstoli kaliiber ja suurendatakse padrünite jõudu või, vastupidiselt, vähendatakse sõjaväepüssi padrüni rohulaengut.

Ka niisuguse lahenduse juures on küsitav, kas see suudab küllalt rahuldada. Senised katsed ei ole amud küllalt rahuldavaid tulemusi. Siia seltsib veel üks suur halbust, et niisuguse relva tarvis ei saa kasutada harilikke lahing- (s. o. sõjaväepüssi) padrüneid.

Lõpuks ei ole huvituseta heita lühikest pilku iga-suguste relvasüsteemide raskusele. Olgu siinkohal toodud mõned tähtsamad andmed:

Joon. nr. 15. Püstol-kuulipilduja.

Jalaväe magasin-püss kaalub umbes 4 kg. Üldse ei tohi iselaadiva püssi raskus tõusta üle 4 kg.

R. klp. kaalub koos alusega 40—55 kg. K. klp. raskused kõiguvad umbes 8—15 kg piirides.

P.-klp. raskust võib arvata umbes 3,5 kg peale.

Köögi- ja saunaseep
„SÕBER“
on ainuke sellesarnane

S AJA AASTA EEST

POOLA VABADUSSÕJA KURB KÄIK

OSTRALENKO LAHING 26. MAIL 1831. A.

MÖÖDALIBISENUD VÕIDUVÕIMALUSED

Saja aasta eest poola rahva eelmisest vabadussõjast oleme kõnelnud juba kahel korral: m. v. 44 ja t. a. m. 78. Siin jätkame selle sõja sündmuste kirjeldust, kuna ta käik väärib mõnd pidi tähelepanu veel meie ajalgi. Sest kuigi poolakate vahva ja vaimustusega peetud võitlus oma iseseisvuse eest viimaks nurjus, ei kujunenud kaotus tulevikulootuste mahamatmiseks, vaid vastandlikult nende uuesti õhutamiseks, kuna sõjakäik näitas, et hoolimata võitlevate sõjajõudude suuruse vahest poolakate võit oleks olnud võimalik, kui neid poleks tabanud mitmed äpardused ja õnnetused — seemised ja välised. Aga nende vastu pole kindlustatud mingi võitluslik ettevõtte, mõnegi sõja juures kuulub aupärg suurema õigusega kaotajale kui võitjale...

Eelmises kirjelduses kõnesoleva sõjakäigu kohta kuulsime, et kuigi suur Groschovi lahing 25. veebr. 1831. a. lõppis poolakatele õnnelt, nii et pealinna saatus juba seisis kaalul, ka vastase võit polnud kaugeltki täielik, vaid ta kaotused olid nii suured, et lahinguväljalt kaugemale ei usaldanud kippuda, mille tagajärjeks oli, et ilma ametliku vahekorra tegemata võitlused pikemaks ajaks jäid soiku. Mõlemad võitlevad pooled tundsid tarvidust end toibutada ja uuesti kõvendada. Vene väel oli see muidugi hoopis kergem, kuna sai kodumaalt ohtrasti lisa juure, poolakad aga pidid piirduma oma jõudude pingutusega. Kuid seda nad tegid täie agarusega, väga hästi teades, mis neil kaalul seisis. Groschovi lahingu otsust oli tunduvalt mõjutanud kõlvulise väeülemjuhataja puudumine, kuna kohal olev Radziwill (kellele ta vürstinimi polnud mingiks väärtuseks) tõi sõjaväele suure pettumuse, vürst ei saanud hakkama isegi sõjaplaani valmistamisega (selle ulatas talle viimaks reamees Chlopicki, kes ka hädasunnil asus lahingus ligema väeosa juhiks, seisukorda aga muuta muidugi ei saanud. Ja nüüd oli ta reast väljas. Lahingu järele tunti üldiselt teise väejuhi vajadust. Juba järgneval hommikul vara, kell 4, astusid kokku kindralid ja kõnelesid uue juhi valimisest. Enamuse nõudel sai selleks Jan Skrzynicki, kes ka Napoleoni sõdades endale au oli omandanud ja nüüd Varina ja parajasti Groschovi juures oma osavust oli näidanud. Ametisse astudes näitas ta kohe oma kangust käsuga: Varssavi kaitseks teispool Vislat olev Praha eeslinn maha põletada (mis, nagu pea selgus, oli asjatu tegu). Valitsus leppis S. valimisega, kelle nime vastu sõjaväes oli usaldust, ja lootusrikkalt seadsid end poolakad, kelle arv juuretulistate tõttu oli jälle üle 80.000 mehe tõusnud, valmis mitmele võitlusele, mis seisis ees. Rohkesti abi saanud vastane asus pikema vaheaja järele jälle tegutsema. Vene väejuhataja kava oli, kuna otse Varssavi ees poolakate tule all üle Visla minna

oli ikka võimatu, seda teha tükk maad ülalpool ja siis kippuda Varssavi peale.

Ta jättis siis kindral Roseni 18.000 mehega maha Prahast valvama, suurema väeosa läks mujale. Poolakatele sai asi muidugi teatavaks, ja ülemjuhataja haaras agaralt võimalusest kinni, et vastasele hoopis anda. Aprilli alul mindi ühel udusel ööl hagudega paksult kaetud (et kolinat ära hoida) Visla sillast üle ja kiputi koidikul, venelasi täitsa üllatades, äkki kange hooga nende leeri peale, seda tehes nii osavalt, et vastane vastupanuks ei saanud mahti. Ruttu ja kerge vaevaga löödi venelased metsa paksu, nende kaotused olid väga suured. Rosen isegi oleks peaaegu vangi sattunud, kuna poolakate kahju oli koguni väike.

See lugu muutis sõjalise olukorra tunduvalt, Groschovi kaotus oli suurelt osalt tasutud, poolakad näitasid, et nad küllalt suudavad pidada ka pealetungisõda; nad omandasid mitmeks võitluseks jõudu, julgust. Vene väe teguvõimet aga rammestas suurelt Roseni väeosa hukkimine. Diebitsch jättis nukkralt katki oma kava teostamise.

Sellega seisis sõjaõnn alles täiesti kaalul. Groschovi kaotus polnud poolakate meeleolu tunduvalt masendanud; nad tundusid suuremana kui sõja alul, oli ju õnnestunud venelasi mitmel puhul lüüa, mis edaspidiseks lubas häid eeldusi. Sest kindlalt ootasid poolakad oma ettevõttele toetust ka välispool oma piire elavalt suguvendadelt — põhjas Leedumaal, lõunas Valinios ja Galiitsias. Esiti oli vabadusliikumine haaranud muidugi ainult Poola „kuningriigi maid“, aga varemalt püüti seda kanda ka Vene alla sattunud Poola riigi maadele, kus asus suurel arvul poolakaid, kes kohe ka löid elevile. Aga siin oli seisukord ikkagi teine kui päris-Poolas — rahvas oli enamasti leedulased ja venelased ega ihaldanud väga poola valitsuse tagasipöörmist, seistes vastolus poola tõugu ülemkihiga. See tõstis küll agaralt pead, tekkis arvurohkeid võitlus-salku, aga maal asuvad suured Vene väed hävitasid need pea. Veel halvemini läks lugu Valinios, kuhu poola valitsus küll oli saatnud kindral Dembinski juhul terve väekorpuse, et sealset rahvast endaga ligi tõmmata Vene vastu võitlema. Vene kindral Rudeges lõi teda mitmel puhul ja tõrjus ta Austria piirile Galiitsiasse, kus ta 4000-meheline väeosa 1. mail sõjariistad pidi käest andma. Dembinskile appi saadetud Poola sõjavägi suutis end vaevalt Zemas kindlusesse päästa. Poolakate lootused, et vaenlane nende maalt teisale tõmbub, nurjusid täiesti nii Leedus kui Valinioski. Galiitsias aga tõotasid väljavaated osalt õnnestumist. Austria riik, kes enda alla saanud poolakatele lubas hoopis enam rahvuslikke õigusi kui anti Venes ja

Preis, sai nendega kaunis hästi läbi, tal polnud neilt vastupanu karta ja seepärast ei teinud ta takistusi poollehoiuliikumistele Poolale, mis avalikus arvamises ikka enam maad võttis. Ungari riigipäev usaldas poolakate asja lausa õigeks tunnistada. Gailitsiast ja Ungarist, isegi muudest riigiosadest, saadeti hulgana raha, toiduja sõjamoona Poolasse, suurel arvul vabatahtlikke võitlejaid läks ligi, milleks valitsus ei teinud mingit tõket, isegi Austria pinnale tulnud Poola korpused ta esiti võttis relvad ära, kuid ei täitnud Vene valitsuse nõuet, lepingute kohaselt põgenikke temale välja anda, vaid laskis neid vagusi „ära aurata“, osalt relvadega. Enamalt jaolt pöördusid nad muidugi tagasi Poolasse.

Muidugi talitas Austria valitsuse juht Metternich mõned viisi esireas oma riigi huvides, mis nõudsid Vene võimu liigpaimumisele tõkete tegemist, kuni see oli Austriale võistlejaks ta „Bolhoni“ poliitikas. Seda väga hästi teades püüdsid poolakad oma poolt Austriale „silmi teha“. Oma moel riigi rajamist juba kindlaks arvates tahtsid nad selle kuningaks võtta Austria keisri vennapoja peahertsogi Karl'i (kuulus väejuht Napoleoni võitja Asperis a. 1809). Endastmõistetavaks arvati, et Austria siis täiesti appi asub — muidugi jõuga. Poolale oli see mõte väga meeldiv, aga üliriskantne, mispärast talitati õige ettevaatlikult. Poola valitsuse juhi Czuioriski sellekohased ettepanekud võeti „heahtlikult“ teatavaks ainult eraviisil.

Mainitud kavatsuse teostamine oleks kogu ajaloole annud põhjaliku pöörde. Aga teatavasti on kõigi riigiliste muudatuste juures, kus osalised ootavad ja loodavad välist abi, tingimata eeldus, et selle püüde taga seisaks teatud jõud, kes oma poolt midagi korda saadab; alles siis kutsub see tegevusse välised sõbrad. Seda näitas eriti selgelt eelmise aasta Belgia revolutsioon, mis omakohast õhutaski poolakaid toimima samuti. Alul polnud belglasil sugugi püüdu Hollandist üsna lahti lüüa, taheti ainult oma seisukorda parandada. Aga kui ettevõtte hästi õnnestus, tuli Inglis- ja Prantsusmaa — muidugi oma huvides — belglasi toetama ja aitama neid iseseisvusele. Seda teha oli neil kerge Hollandi vastu, Poolat aitama minnes oleks tulnud teha tegemist vägeva Vene võimuga ja seepärast oldi nii Pariisis kui Londoniski Poola appikutseile koguni külm, nagu eelpool kuulsime, ja ka Austria toimis koguni tagasihoidlikult.

Seisukorra oleks kohe teiseks muutnud poolakate edu sõjaväljal, mis aga seni oli tulemata. Grochovi lahing mõjus omakohast halvasti. Aga poolakate õnnestunud ettevõtte Roseni väeosa vastu äratas välismaail tähelepanu, seda enam, et isegi Vene väe ülemjuhataja selle järele nagu kohmetu näis olevat. Diebitsch oli leidnud Poolas hoopis visamat vastupanu kui arvas. Seetõttu viivles ta nagu nõus olles oma ettevõtteis. Ta viis oma peaväe Varssavist veelgi kaugeemale, jaotades selle kaheks osaks, et kaaluda, kumma-ga parem oleks liikuda. Kolmanda väeosa kujundasid Venemaalt tulnud abijõud: äärmisel paremal tiival Bugi ja Narevi jõgede vahel — Vene kaardivägi, keisri noorema venna Mihaili käsu all. Säärasel asjaolul oli poolakate sõjaline seisukord kaunis soodus ja nende võitlusvaimustuse juures suurema võidu saamine

vastaste üle küll võimaluse piirides. Seda takistas aga asjaolu, mis oli Poolale õnnetuseks sõja algusest saadik: nõuetekohase väeülemjuhataja puudumine. Skrzynecki oli omakohast ka mees, aga ei mingi Kuseiuszk ega Pilsudski ei usaldanud end ega oma väge õieti, et astuda julgeid samme, „tunnikesta tarvitada“, kui vaja. Kui jällegi ta staabiülem Prondzynski tuli uue kavaga: täie jõuga tungida eraldi seisva Vene kaardiväe peale ja seda lüüa enne, kui see peaväele ligineb. See ei suutnud aga midagi teha, et üldist meeoleolu jällegi tõsta, mis Leedu ja Valinio asjade mõjul oli nukrustunud. (Austriaga kaubitsemised hoiti salajas, et asja mitte rikkuda.) Manitsust saades läks ülemjuhataja küll liikvele, aga väga pikkamisi, nagu kartes. Et oma minekut vastase ees varjata, jättis ta 12.000-mehelise väeosa Uminski juhul Diebitschi väe vastu seisma. Aga venelased said pea teada, mis oli sündinud, ja kippusid kohe suure ülejõuga Uminski poole. Küll tagajärjetult, sest poolakad panid tublisti vastu. Poola väejuht lõi loost kuuldes kartma ja jättis veel 20.000 meest Bugi ääre maha, tarbekorral Uminskile appiminekuks. Ja oma kindlustamiseks saatis 4000 meest Ostralenko teed kaitsma. Nii vähenes ta sõjavägi 32.000 meheni, kuid ikkagi oli see vene kaardiväest arvuliselt üle ja nii oli hea võidulootus olemas. Ikkagi viivles ta võitluses. Kui 17. mai ligi jõudis ja ta kuulis, et Ostralenko teeäärne vägi vaenlasega oli kokku puutunud, saatis ta sinna veel 14000 meest abiks ja jäi ootama. Pea tuli teade, et Ostralenko poole läinud väed vaenlasi on lõõnud ja seepeale liiguvad kaardiväe seljataha. Prondzynski palus nüüd otse tungivalt anda käsk pealetungiks, aga ülemjuhataja viivitas veelgi, kuni oli hilja, sest suurväest märkas oma hädaohtlikku seisukorda ja tõmbas end kiiresti tagasi, üle Narevi jõe Bjalistoki poole. Poola vägi läks järele alles järgneval päeval. Aga peagi saadi teade, et vene peavägi, kaardiväe kitsikust kuuldes, üle Bugi jõe oli läinud ja sealse Poola väega asunud võitlusesse, kes nüüd omakorda sattus hätta. Kähku käänas nüüd Skrzynecki tagasiteele niisuguse kiirusega, et ratsavägi alatiselt tormi sõitis, jalavägi hulga väsinuid ja osa kraami jättis maha. 25. mai õhtul jõudis ta oma väsinud ja pahandatud väega Ostralenkosse, kus õõ jooksul suurema osa väge saatis Narevi läänekaldale, ainult ühe korpuse ta jättis enda juure linna selle kaitseks vaenlaste vastu, kuni vaja. Diebitsch polnud lubanud Bugi ääres pikemalt peatuda, oli ainult sealse poola väe tõrjunud kõrvale ja kiirustanud kaardiväele appiminekut. Kuuldes, et see oli pääsnud ja poola peavägi oli tagasi tulemas, tahtis ta sellele takistada Narevi jõest üleminekut. Kiirmarsil jõudis temagi 25. mai õhtuks Ostralenko ligidusse — ning järgmisel hommikul asus pealetungile poola väele.

Peaaegu täpselt kolm kuud pärast sõja esimest pealahingut Grochovis tuli teine Ostralenkos. Sajandite jooksul peetud pikas reas lahinguis polnud vene ja poola väed kunagi seisnud vastastikkumisele nii suurearvuliselt kui nendes ja harva oli võideldud nii suure ägedusega, kuna poolakad teadsid, mis oli kaalul. Ostralenkos oli võitlejate kogu küll vististi vähem, sest mõlemal poolel seisis muist vägesid eemal, aga

võitlushoog oli sama. Poolakate seisukord oli Ostralenkos seepoolest küll parem kui Grochovis, et lahing peeti pealinnast eemal, aga teistpidi hoopis pahem, sest nad pidid lahingu võtma vastu mitte oma algatusel, vaid vaenlasist pealesunnitud ajal ja kohal, pealegi väsinud ja roidunud olekus. Aga nad tegid mis iganes võisid.

Lahing algas kell 10 hommikul. Oma suurearvulise ülekaalu tõttu võtsid venelased peagi linna ära ja tõrjusid poolakad välja. Taganedes taheti sild panna põlema, kuid ei saadud; siis sihiti teiselt küljelt äge kahurituli ülekipujate pihta. Aga sellest hoolimata jõudsid vene ratsanikud ette, osa jalaväge läks allapoole tehtud parvillal teisele kaldale. Kahurid toodi järele ja avati hävitav tuli poolakate pihta. Küll püüdis ülemjuhataja, kes hädaohus oma südiduse jälle leidis, kõigest väest vaenlasi peatada, sõitis oma väerinda mööda ja käsutas kõval häälel: „Malochovski ette! Ryliniski ette! Kõik ette!“ Aga pealetung oli kange. Asjatult soovitas Prondzynski, et lastagu pealegi kogu vene vägi tulla üle ja võetagu see siis ümbruskonna kõrgustikelt, mis poolakail käes, kahuritule alla. Aga ülemjuhataja pidas kinni oma kavast — vaenlast mitte üle jõe lasta — ikka jälle ajas ta oma väehulgad sildade vastu, ise alati tules olles. Salgana langevad vahvad mehed ta kõrval, temast aga möödub surm, mida ta näib otsivat. Aga ikka uusi rügemente käsutab Diebitsch üle jõe. Meeleheitel haaras siis Prondzyniski paremini alalhoidunud pahemalt tiivalt kokku, mis veel oli saadaval, ja tal õnnestus vaenlast vähemalt sildadeni tõrjuda tagasi. Kindral Bani (kes hiljem Ungari sõjas sai tähtsaks) ratsaväe patarei avas seepeale tihedasti kokkusurutud venelaste pihta käreka kahuritule, mis tekitas ränka kahju. Selle tule kaitsel võisid poolakad takistamata korraldada oma taanemiskäiku.

Lahingu saadus oli sama, mis Grochovis: kaotaja pool lahkus lahinguväljalt, ilma et väsinud ja ränka

kahju saanud vaenlane oleks saanud tagaajamisega oma võidust vilja lõigata, temagi jäi võitlusväljale paigale.

Hilja õhtul, kuuvalgel, pidas poola väe juht oma kaaslastega sõjanõu. Ei olnud muud teha kui taganeda Varssavi poole, et ometi seda kaitsta. Lipud ja kahurid olid alles — nii poldud ometi kaotatud.

Peaväest eemale jäänud väeosad, kellega enam ei saadud ühineda, said käsu minna Leedusse, sealset liikumist uuesti elustama. Täiesti murtult, silmis pisar, läks Skrzynecki oma väega Varssavi poole, tema järel käiv sõjavägi oli üsna pörutatud meeolus ja nukruses.

Ostralenko kaotus mõjus muidugi kogu Poolas rängalt. Aga lootust ei lastud langeda, vaid riigipäev saatis saatkonna ülemjuhatajale vastu teda tänama, et ta ometi sõjaväe oli päästnud ja isamaa tuleviku juures mitte kahelnud — tegutsedes otse samuti nagu Rooma senat Cennä lahingu kaotuse järele (216. a. e. Kr.). Nii polnud ka Ostralenko lahingul veel mingit otsustavat mõju — esiotsa ainult seevõrra, et vene väele vabanes tee üle Navesi ja ka Visla minekuks. Aga sellestki polnud mingit tulu, sest tuli uusi sündmusi, mis tükiks ajaks panid seisma kogu sõjakäigu. Esiti saatis keiser, kes polnud rahul senise kehva sõjapidamisega, ülemadjutant Orlovi seisukorda uurima, seejärele puhkes vene väes lahti koleratõbi, millesse surid muuseas ka ülemjuhataja Diebitsch ja suurväest Konstantin („Poola asekuningas“). Poolakad said nii mõni aeg vaenlasist rahul olla ja end toibutada.

Halb oli neile küll, et Ostralenko löök pani seisma Austriaga peetud läbirääkimised — Metternich tõmbus targu tagasi — kuid nad jäid ootama paremaid aegu.

Edaspidisest asjakäigust kõneleme teinekord soodsal juhusel, kui toimetus lubab.

H. Prants.

Kas teate, et šokolaadivabriku „Soliidi“ uus

I r i s

(etiketil punane ämblik)

on kõige maitsvam kompevekk?

Endised sordid šokolaadidest ja šokolaadikompevekest tuntud headuses. Saadaval igal pool.

Tehas ja ladu: Kopli tän. 36, telef. (2)26-30.

**Nõudke ainult tuntud prov. Jürgens'i
BOR-TYMOL seepi**

Londonis suure aurahaga kroonitud. —::— Kaubamärk: „Pesev laps“.

Kõrgeimas headuses tualettseep: vistrikkude, tedretähtede, päeva-põletuse ja üleliigse higistamise vastu, teeb naha siledaks ja valgeks.

Müük apteekides, rohu- ja teistes parem. kauplustes.

KÜMMET TÕELIST KRISTLAST

Nelipühade puhul avaldame siinkohal ühe ameerika õpetaja huvi-pakkuvaid vaatekohti kristluse olemusest. Kirjutuses seisab tähtsal kohal sallivuse propageerimine uskude, rahvaste, kihtide, samuti iga üksiku eluviiside suhtes. See on maailmavaade, mis on õige ja kultuurinimesele kohane, kuigi üldisemalt teostatuna seniste kogemuste järgi inimese ehsikkuse ja nõrkuse tõttu vaevalt läbiviidav, — asjaolu, mis aga ei takista respekti ligimeste vastu jäämast iga üllama vääramatuks ja aatiseks püüdeks.

„Väga raske on defineerida, mis on tõeline kristlus, kuna ei leidu isikute seas kaht, kelle eetika täiesti ühtsaks. Mõnedki võõra religiooni pooldajad on tegelikult parimaid inimesi, ometi neid ei loeta kristlasiks nime poolest. Tänapäeval leidub autoreid, kes tõendavad kristluse võivat esitada kolme väljapaistvat meest. Need on: Jeesus, Franz von Assisi ja Mahatma Gandhi. Kõik, loodan, jagavad minuga arvamist, et Simeon Stylites, teoloog Origines, Ignaz von Loyola, sõdur Cromwell, kveeker George Fox, John Wesley, kardinaal Newman ja lord Shaftesburg olid tõelise kristluse esindajaid ajaloos.

Eelmainitust arendasin mõtte otsida tänapäeva kümme suurimat kristluse eeskujut — ja ma kaldun nimetama järgmisi nimesid:

Dr. Albert Schweitzer, preili A. Maude Roydon, dr. Wilfred Grenfell, Jimmy Mallon, dr. S. Parkes Cadman, Edwin Markham, Sherwood Eddy ja kolm maailmale täiesti tundmatut, kuid mulle isiklikult tuntud — keegi pime, üks ema ja üks ärimees.

Sakramendid on kaunid sümbolid. Paljudele inimestele nad on troosti ja inspiratsiooni lähteiks. Usutunnistused väljendavad sageli isiku sisemist veendumust. Ometi kumbki neist pole isiku tõelise kristluse tunnuseid. Tõeline kristlus ulatub palju kaugemale. See ei väljendu ei usuvormeis ega sümbolismis, vaid iga üksiku eluviisis. Ei tähendaks järgida kõiges Jeesusele. Ta hommikumaine riietus, perekondlik seis (ta jäi vallaliseks), mitmed eluviisid (kindla elukohata, vähemalt kolme aasta kestes ta ei teeninud ise endale ülalpidamist) — see kõik ei pärvi seiramist. Jeesus ei teadnud midagi probleemidest, mis tänapäev valitsevad elu ja maailma.

Et olla tõsine kristlane, peame kohandama Jeesuse vaimu ja ta põhimõtteid, mis olid kogu ta tegevuse aluseks, nüüdisaja muutunud olukordadega.

Kuna tõsine kristlus väljendub inimese vaimus, võib seda leida nii protestantlaste, juutide, katoliiklaste kui ka niinimetatud paganate juures. Kui võiksime äratada Sokratese surnust ja asetada ta ajajärku, milles elame praegu, ütleksid võib-olla mitmed: „Vaadake, kui väga ta on õnnistegijale sarnane.“ Jeesus pole millalgi nõudnud, et inimesed seda, mida ütlevad temale usutunnistused, peaksid uskuma.

Ta pole nõudnud millalgi inimestelt, et need mõistaksid teda kõigis üksikasjus. Ühtki suurust ei mõisteta täiesti. Ometi igaüks mõistab neid kristallseid säraavaid sõnu: „Ja see on minu käsk, et te üksteist armastate, nagu mina olen teid armastanud.“

Seepärast on need kümme, keda tänapäeva levinud toore materialismi ajajärgul valin välja tõeliste kristlastena — kümme inimest, kes peegeldavad truult Jeesuse Kristuse vaimu.

Dr. Albert Schweitzer. Kes tunneb seda õilsat isikut? Teoloogid ja paar arsti, lisaks Euroopa muusikarmastajad. Aga vähikute maailmale on ta tundmatu. Harva leidub inimesi, kes on täiuslikud kolmel kutsealal. Harnack oli suur teoloog, Lorenz suur kirurg, Wagner — suur muusik, aga Schweitzer ühendab endas kõik kolm. Ta võiks asuda iga Euroopa või Ameerika ülikooli teoloogia-fakulteedi õppetoolile. Õpetlased tunnevad ja tsiteerivad tema teoloogilisi ja filosoofilisi teoseid. Iga haigla, kuhu ta astuks kirurgina tegevusse, päriks kuulsust. Annaks ta New-Yorgis kontserte, viiks ta muusikakriitikud vaimustusse. Igal nimetatud kutsealal võiks ta saada kuulsaks ja rikkaks.

Aga dr. Schweitzer vaatab kõigele sellele kui ballastile palju suuremaks tööks, nimelt — pühendada oma teened Aafrika ekvaatorikonna mustadele. Oma väikeses raamatus „Vee ja ürgmetsade vahel“ ütleb ta nägevat Aafrikat Laatsarusena rikka Euroopa lävel. Sinna võttis ta kaasa oma kirurgia-tööriistad, seal teostas ta praktikas oma vaateid Jeesuse õpetusele ja seal enda improviseeritud oreli kirjutus ta oma partituurid ja meisterdas bachilisi oratooriume. Aeg-ajalt pöördub ta Euroopasse tagasi ja annab orelikontserte, et finantseerida oma tööd. Aeg-ajalt avaldab ta mõne tähelepandava raamatu. Ta pole end sidunud ühegi usutunnistusega, ühegi dogmaga, doktriiniga. Aga ta on kristlane, hingestatud otsekoheest armastusest inimkonna vastu.

Londonis kuulsin kolme aasta eest suurimat naisjutlustajat, A. Maude Roydon'i. Oma humoori ja paatosega köidab see proua Londoni publikut. Inglise riigikirik on talle jutlustamise kantslist keelatud, aga see ei suuda teda masendada, kuna teda kannab Jeesuse vaim. Kahe aasta eest külastas ta Ühendriike, kohustusega esineda ettekannetega üle kogu maa. Ühel päeval saadi teada, et tal on mõnikord harjumuseks suitsetada. Kohe taganesid mõned kristlikud naisühingud ja misjoniseeltsid, samuti mõned kirikud kutselepingust. Kõikjal leidis ta ukseid suletuna. Tõsiasi, et ta suitsetas, tegi organiseeritud usu pimedaks ta jumaliku naeratuse, ta kristliku vaimu, ta inimkonna armastuse vastu.

Tahaksin nüüd rääkida ühest, kes pole millalgi kirjutanud raamatut ega jutlustanud kantslist. Ta

nime nimetada on tarbetu. Kui õppisin teda esmakordselt tundma, oli ta vana ja pime ja peaaegu kurt, — aga kui eales minu usaldus inimestesse lõi kõikuma, siis läksin tema juure, et kuulata, kuidas ta tänas Jumalat, et ta veel suutis süüa, magada ja palvetada, kuigi mitte enam lugeda. Tema usu najal ajasin ka end jälle püsti.

Mõne aja eest võimaldas mulle õnnelik juhus kohata meest, kes jõudis eesmärgile alles pärast aastakümneid pikki võitlusi ja ebaõnne. Aga kogu selle aja andis ta oma sissetulekust osa heategevuseks ja jagas muret ja rõõmu oma töölistega, ja kõigil, kes teda kohatasid, oli osa ta headusest. Ta pole mulle millalgi rääkinud oma usust, aga üllaid omadusi, nagu temal, leiame vaid inimese juures, kes on täis Jeesuse vaimu.

Kuidas kirjeldaksin teile dr. Wilfred T. Grenfell'i, kellest on palju kirjutatud? See Labradori rüütel on osav arst, kes igas metropolis võiks leida koha kõige jõukamate hulgas, aga tema inimarmastus saatis ta paikkonda, kus ta võis teenida üksikuid õnneluid ja näidata oma võimeid inimeste keha ja hinge ravimises.

Jimmy Mallon on Toynbee Halli esimees Londoni East End'i vaestekvartalis. Kas tarvitsen kujutada, millist laadi on mehe töö, kes pühendab oma elu Londoni East End'i meestele ja naistele ja nende lastele?

S. Parkes Cadman kirjutab parima rohu, mida inimkond tunneb: immensiteedi, mõõtmatus, rohu: kõik on tema juures massiivne, monumentaalne. Kui kuulen ta loengut või jutlust, vaob kõik ebatähtis minu ümber, ja ma mõtlen ääretusele, igavikule ja mõõtmatussele,

nagu tema. Pole paljas juhtum, et ta on võitnud auplatsi paljude südames.

Edwin Markham on inimkonna luuletaja. Ta kaitseb hüljatuid ja neid, keda vaevatakse.

Markhamilt siirduvad mu mõtted ühele emale, kelle selg paljude aastate jooksul oli langenud küüru murest oma perekonna pärast. Niisuguste emade arv on legioon. Saatuse iroonia köitis ta kõlvatu abielupartnoriga. Aga mis see headuses jättis võlgu, omas seda enam naine. Tema püüd oli kasvatada häid inimesi oma lastest. Kui teised uinusid, jäi ta töötama, puudus teistel naistel julgus, elustas ta nendegi elurõõmu, ta annetas meelsasti, kuigi ta oli vaene, ja ravitses endohverdavalt oma haigeid naabreid.

Kümnenda tõelise kristliku vaimu kehastajana nimetan Sherwood Eddy't. Ta on jõukas, annab aga oma tarvidusteks ainult väikese osa oma sissetulekust. Kõik ülejäänud kingib ta kasulikeks ettevõtteiks. Ta sööb, elab ja riietub tagasihoidlikult. Ta räägib tuhandele üliõpilasile sise- kui välismaalgi ja tal on juurepääs kõikide rahvaste juhtivate meeste hulka. Iga aasta toob ta grupi ameeriklasi Euroopasse ja juhib nad kokku Saksa valitsuse, Briti parlamendi ja Prantsuse deputaatide-kojaga. Sellisteks eesmärkideks jagab ta oma raha. Ta on hea tahtmise ja mõistmise apostel. Ükski inimene pole talle liig vähene. Ta pühendab oma elu sõna tõsisemas mõttes kogu inimkonnale.

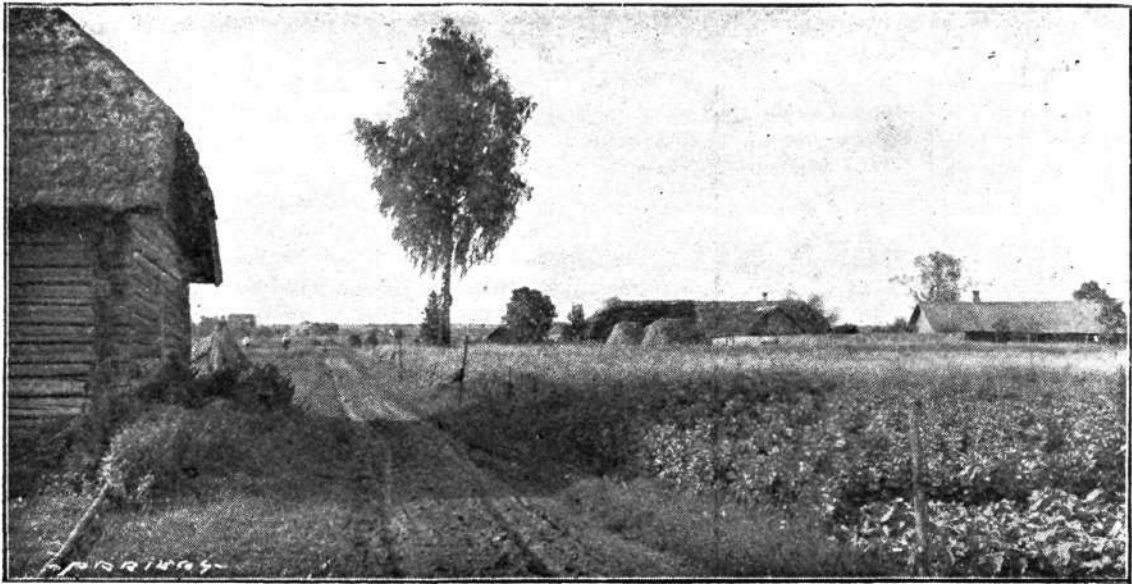
Inimelud, millised siin olen valinud välja, on ainult kristliku armastuse tüübid, ja kui maailma peaks tahtama päästa, peaks see sündima üldisemalt säärase elude seiramise kaudu.“

I JÄRGU
RÄTSEPAÄRI
K. PAJU
TALLINN
RÜÜTLI TÄN. NR. 15
TELEFON 15-66

Võtan tellimisi vastu igasuguste meesterahva erariiete peale. Töö korralik ja elegantne. Laos saadaval suures valikus kõige paremate INGLISE VABRIKUTE RIIDEID.
HINNAD MÕÕDUKAD!

Austusega K. PAJU.

VANA VIHAVEND

ARNO RIIS

I.

Teekäänakult tuli nähtavale auto. Ta tulisilmad sähvisid pikki valgushelke ööhämarusse.

„Tulevad!“ hüüatas malevkonna pealik. „See on salakaubitsejate sõiduk, sunnime ta seisma!“

Piirivalvureil oli nimelt tekkinud kokkupõrge salakaubitsejatega, kes pärast tulevahetust katsusid põgeneda ühes salakaubaga ranna lähedusest. Kordoniülem oli telefoniteel palunud kaitseliitlasi korraldada valve Kallasrahnu teel. Nüüd läheneski piiritusvedajate auto nagu urisev metsloom, kes välja peletatud ta pesapaigast.

Pealik astus keset teed ja käsutas: „Pidage, ehk me avame tule!“

Juht vähendaski sõiduki kiirust, aga autoukse vahelt karjuti: „Sõida! Kihuta, kas olgu teel või vanakuri ise!“

Auto jätkaski kiirhüppeid auklikul teel. Nüüd raksatas aga pealiku käsul pauke ja kuulid vihisesid üle auto küllaltki niivõrd madalalt, et juhil kadus edasisõitmiseks isu.

„Mina end tappa ei lase!“ deklareeris ta ja pani mootori seisma. Kaitseliitlased piirasid kohe auto ja tabasid mehe, kes tahtis pista jooksu, suur revolver käes.

„Andke relv siia!“ käratas pealik. Salakaubitseja naeratas tigidasti, kui ütles: „Võtke see, palun. Temas pole, kahjuks, enam ühtki täispadrunit.“

Äkki trügis lähemale kaitseliitlane Normak, kes vahtis salakaubitsejale näkku ja kähistas: „Ah sina oledki. ? Sina, Oskar Rahk ehk kuulus Piiritus-Peeter. Kas näed, kuis saatus jällegi viis meid kokku?“

Salakaubitseja pruunile näole ilmus üleolev naeratus.

„Mina pole kellegi Oskar Rahk ega tunne teid,“ vastas ta Normakule. Samal ajal segas pealik vahele. Pealik seletas:

„Kes teie olete, see selgub ülekuulamisel, nüüd vaatame, mida teie siin öisel tunnil veate. Haa, eks olegi sõiduk piiritusnõusid täis!“

Salakaubitseja kasutas hetke, millal meeste pilgud olid pöördunud piirituskoormale. Ta hüppas üle kraavi ja kadus metsa.

„Ajage taga! Tabage ta!“ käsutas pealik. Kaitseliitlased kargasid juba käsutamatagi üle kraavi põgenemisele, aga mees oli suutnud juba siirduda padrikusse, kus pimedus tihe.

Kuna heinamaal oli vett kohati põlvini, siis osutus edasipääs raskeks ja näis olevat asjatu vaev jätkata jahti salakaubavedaja püüdmiseks praegu. Tuleb oodata hommikut.

Normak aga töötas: „Ma annan selle kelmi seaduse kätte, sellele vaatamata, kui kaua mul teda tuleb otsida ja taga ajada!“

Noormehe väledusega jätkas Normak jooksu.

II.

Karl Normak ja Oskar Rahk olid sündinud mõlemad Kallasrahnu külas. Neil oli üles kasvades ühine mängumuru ja pärast ka ühine koolitee. Ei keegi hing, poisid isegi mitte, poleks võinud ennustada, et nad kord elus saavad verivaenlasiks. Pigem peeti neid häiks sõbruks. Ja nad olidki seda, aga ainult kuni 1917. a.

Põhja malevkonna laskevõistlustel

Vasakul: naiskodukaitse valmistab tuleliinil viibi-
jaile kehakinnitust.

Parimal: kindral Laidoner, kindral Roska ja pea-
lik Uibopuu ühes Põhja malevkonna noorkotkaste vane-
matekogu liikmetega võistlusi jälgimas.

revolutsioonini. Siis saabus meeste vahel esimene kokkupõrge.

Normak oli palju aastaid töötanud mõisapõllul ja unistas nüüd oma majast ja maast. Tal oli välja vaadatud ka juba tulevane eluseltsiline, mõisa aedniku tütar, nägus heledalokiline neid.

Normak mäletab selgesti sügistalve õhtut, millal punakaartlaste jõuk tuli linnast maale. Mõisas kutsuti kokku tööliiskoosolek, kus moodustati komitee, kes pidi hakkama juhtima ülevõetud mõisas majapidamist.

„Kas siis mõisa maade tükeldamist ei tulegi?“ küsis Normak. Rahk, kes viimased aastad oli elanud linnas ja esines nüüd punakaartlaste juhina, vastas:

„Mis maade tükeldamist sul vaja? Mõis kõigi metsa ja maadega on tööliste kasutada. Ühiselt teete tööd, ühiselt jagate saagi.“

„Ega siis ole muud kui moonakapõlv kestab igavesti!“ sõnas Normak. „Seni oli parun, nüüd hakkame orjama mingit komiteed.“

Nii algas meeste vahel vaidlus, mis kujunes niivõrd teravaks, et Normakult võeti sõnaõigus. Oskar Rahk oskas juba kõnelda. Ta ütles, et sellised mehed, nagu on Normak, ei tunne revolutsiooni vaimu. Nad ripuvad eraomanduse küljes ja sõdivad töörahva püüdeile vastu.

Normak oli üksi mitme vastu ja pidi kannatama sedagi, et ta aeti koosolekuruumist välja.

Lugu ei lõpnud veel sellega. Mõisas viibides ei suutnud Rahk küllalt kiita, et küll on ikka aedniku Teele sirgunud nägusaks neiuks. Normak nägi südamevalu, et Teelegi kinkis linnamehele tunduvalt rohkem tähelepanu kui temale. Ja Rahk irvitas Normakule otse avalikult näkku: „Vaata, vennike, võtsime üle mõisa, võtan üle ka su pruudi.“

„Siis jääme igavesti vihavendadeks,“ ütles Normak. Endine sõber ei lasknud aga end heidutada. Palju rohkem, ta just kiusu pärast asus tüdruku võitmisel.

Rahk, kuuldes, et Teelel olnud kord tahtmine minna linna teenistust otsima, pistis kohe seletama, et miks neiu ei võiks linna tulla nüüd. Temal tuttavaid palju ja teenistuskoha leidmine naljaasi.

Ei möödunud nädalatki, kui Teele valmistus linnaminekuks. See oli raskeks löögiks Normakule.

„Sul on siis tõsine tahtmine loobuda maaelust?“ küsiteli ta neidu. „Sa oled unustanud meie kõnelused ja töötused, Teele?“

„Ma pole neid unustanud,“ vastas tüdruk, „olen aga saanud targemaks. Nii noorelt abielluda ja pealegi, kui meil pole kindlamat majanduslikku alust, oleks tõesti rumalus.“

Sõitiski Teele linna. Normak sai talt paar kirja, siis ei kuulnud ta neiuist puhk aega enam midagi.

Okupatsiooni saabudes ilmus aga Teele koju tagasi. Ilmus väsinult ja pettunult linnaelust. Rahk põgenenud sakslaste eest Venemaale, jättes neiu saatuse hooleks. Jah, ei olevat kellegi mees see Oskar Rahk. Teele palus Normakult andeks, et valmistas talle mee-
lehärra sellega, et uskus nii kergesti Rahki sõnu ja lubadusi.

Normakul poolnud aega endist sõprust uuendada. Tal tuli rutata vabadussõtta. Ja sageli juhtub elus nii, et kui üks inimene satub teisele ristiks eluteele, siis viib saatuse neid igasuguseis olukorris ikka jälle uuesti kokku.

Kui enamlased arendasid pealetungi Tallinna sihis, komandeeriti Normak salajaste ülesannetega vaenlase poolt vallutatud maa-alale. Normak täitis ülesanded ja oli juba teel tagasi omade juure, kui sattus metsateel silm-silma vastu Oskar Rahkiga. Ehkki Normak oli talumehe rõivastuses, tundis Rahk ta kohe.

„Oh-hoo, saab näha kaua aja tagant vanu sõprugi!“ hüüatas punaväelane irooniliselt. „Missugusel ime-
likul kombel kõnnid sa siin?“

„Töötan siin lähedal külas,“ vastas Normak rahulikult. „Ma kolisin juba enne sõda Kallasrahnu kandist siia.“

„Vaata aga vaata,“ mõnitas Rahk, „või elad kohe siin külas, aga praegu hiilisid sinna, kus pole küla olemaski, eh? Kuule, vana koolivend ja sõber, mis me mängime pimesikku, olgem avalikud ja otsekohesed: sa viibid salakuulajana meie rinde taga ja tahad praegu poetuda Palujärve juurest omade poole?“

Normaku käsi haaras revolvri järele.

„Jäta see!“ tõrjus Rahk. „Kas arvad, et tirin su otsekohe komissari ette? Eksid. Mul on endalgi isu siit kõrini täis. Jõle on sõdida suguvendade vastu. Ammugi oleksin tulnud valgete poole üle, aga kartsin, et notite mu kohe maha. Nüüd, kui nägin sind, oli mul plaan kohe küps: Normak viib su ilusti eestlaste hulka ja ütleb, et vaadake, mu härrad, siin on üks eksinud inimene, kes ei taha enam sõdida tiblavanjkade hulgas, võtke ta Eesti vabariigi lipu alla. Sa teed seda, eks ole?“

Ja Normak laskis endale rääkida augu pähe. Selle asemel, et juhatada teed läbi punaväe rinde, viis Rahk Normaku kuhugi metsavahi majja, kus asus punaste staap.

Normakut pekseti ja pinniti talt teateid Eesti rahvavägede arvust ja seisukohtadest. Rahk seisis kõrval ja irvitas.

Eesti soomusrongi äkiline pealetung päästis Normaku punaste küüsisist.

Kui Normak nüüd mõtleb tagasi kõigele, mis ta on kannatanud selle kelmi läbi, keda praegu ajab taga, siis valgub talle veri pähe ja vihaseks raputab ta rusikas käsi.

Ta murrab teed läbi padriku ja kuulatab teravasti, kas ei kuuldu kuski põgeneja sammu. Siin metsas peab ta viibima ja siit ta ei pääse. Kui mitte enne, siis koidu saabudes, kui ilm valgeneb, otsib Normak oma vihavenna üles.

Linna ümbrusse viivaid teid hoitakse kõva valve all, piirivalve ei taha lasta käest lipata Piiritus-Peetrit, kelle hulljulged operatsioonid teinud kardetavaks kogu võitlemise salakaubitsejatega.

Mets pole aga laialdane ja oksad on lehtedeta, kus ja kui kaua see Rahk end ikkagi suudab varjata.

III.

Aga asjatuks jäi Normaku otsing ja vaev. Oskar Rahk jäi kadunuks, vaatamata sellele et hommikul seltsis Normakuga piirivalvureid, kel oli kaasas politseikoergi. Käidi risti-põigiti läbi kõik tihedamad padriku-osad ja tuhniti segi haopinudki, aga tagaotsitavat ei leitud.

Väsinult ja poole kehani märjalt, läks Normak koju. Ta meel muutus rõõmsamaks, kui jõudis oma asundustalu värava taha.

Tema on siiski võitja. Ta omab maalapi uue elamuga ja Teele on ikkagi nüüd tema naine. Küllap see Rahk varem-hiljem ikkagi langeb miini.

Normak otsustas naisele mitte rääkida, et salakaubitseja, kelle peale peeti jahti, oli Oskar Rahk. Mis jaoks viia Teele tagasi mälestustesse, mis tekitavad tas meeletibedust?

Naine oligi äärmiselt kahvatu ja erutatud, kui avas mehele ukse.

„Olin mures su pärast. Kus sa ometi selle aja olid?“

„Noh, tuli ette see suur salakaubajaht ja kõik. Ega see õine kolamine pakkunud lõbu mullegi, aga kohustused, mis sa teed.“

Seda öelnud, istus Normak laua ääre ja süütas sigareti. Teele ruttas kööki, et valmistada mehele külmapeletuseks kuuma kohvi.

Magadistoast kuuldi lapse kõhatusi. Varsti hüütigi:

„Isa?“

„Jah, mu poeg?“

„Sa tulid öösi pimedas koju.“

„Kuidas pimedas? Ma tulin just praegu.“

„Ei, ei. See oli pimedas. Koputati uksele. Ema ütles, et isa tuli koju.“

Lapse sõnad erutasid Normakut. Seda rohkem, et ta pilk tabas tuhatoois paberossikontse. Mis see siis kõik tähendab? Normak suitsetab järjekindlalt sigaretti ja siia pole tema teada saanud viimaseil päevil teisi mehi.

Teiseks, kas on ärevuseks põhjust? Unine laps sonib niisama ja paberossikontsud on kindlasti sellest ajast seisnud tuhatoois, kui siin käis naabruses elav metsnik. Inimene on ajanud mööda metsi kolades end närviliseks ja nüüd pole muud kui tont igal seinal!

Normak jõi kohvi ja katsus rahustuda. Väsimus tükkis kurja moodi kallale.

„Nüüd heida voodi ja puhka,“ sundis naine, „oled küllaltki juba näinud vaeva.“

Normak vastas haigutades: „On asju, mille eest maksab vaeva näha.“

„Nimelt?“

„Noh, näiteks piiritusvedajate tagaajamine. Kas poleks olnud tore, kui mul oleks õnnestunud pista pokri piirituskuningas?“

„Kuhu see kuningas siis kadus? Lipsas ehk paadiga merele, te müdistate aga metsas.“

Normak lõi äkki rusikaga vastu lauda ja venitas tigidasti: „Kui ma ta oleksin tabanud...“

„Mis siis?“ küsis naine ja mees vastas: „Kardan, et oleksin tapnud ta.“

Siis tõusis Normak toolilt ja läks magamistuppa. Ütles veel ukse vahelt: „Aita Peedul riietuda ja ärge mind tülitage. Tahan põõnata lõunani.“

IV.

Ei tulnud und ega tulnud. Normak kahtlustas naist. Temal peab midagi olema hinge peal, mida varjab mehe eest. Naabritel viimati õigus, kui hoiatavad, et sina, vanamees, vaata, et küllad ei hukuta su noort naist. Et küllap see Teele sulle kord ikka sarved teeb.

Normak kuulis, et tuld tasakesi ukse taha. Ta sulges silmad ja teeskles raskesti magajat. Laugude vahelt piiludes nägi, kuidas naine avas ukse ja jälgis meest minuti kestes. Siis kadus ta niisama tasa kui ilmiski. Kolistas köögis ja väljus elamust.

Normak vaatas akna eesriide vahelt ja nägi: Naine astus aita, kuhu jäi ligi pooleks tunniks. Siis väljus, peites midagi põlle alla. Lukustas hoolikalt aida

ukse ja võttis võtme eest. Harilikult seisis võti päeval lukuaukus.

Jälle oli köögist kuulda toidunõude kõlksatusi. Need kõlksatused just lõikasid Normakule hinge. Aidas on keegi, kellele naine viis salaja süüa...

Nagu maru tormas mees kööki ja pöördus naisele: „Tahan minna hetkeks aita. Anna võti!“

Teele kahvatas näost valgeks. „Mida vajad aidadast? Ma toon ära.“

„Aidavõti too siia!“ möirgas Normak.

„Ei, võtit ma ei anna, Karl. Sa luba, ma seletan...“

Aga mees ei kuulnud. Ta jooksis õue ja haaras puuriida eest palgijõmika. Kukkus sellega taguma vastu aida ust, nii et kogu hoone vabises.

Naine pistis jooksmas naabertalu sihis, ise kisendades: „Tulge appi! Ta tapab inimese... Ta tapab!“

Pisike Peedu tuli trepile ja nuttis.

Juba raksatas pooleks üks aidaukse laud. Metsikute mürtsude sekka kõlas vihase mehe sajatusi ja surmaähvardusi.

Kui naabrid jõudsid kohale, leidsid nad aida põrandal segipaisatud kolude vahel püherdamas kaks ähkiivat meest. Need tagusid teineteist rusikatega ja puresid hammastega. Punaseid vereprintsmeid oli tolmunud põranda laudadel.

Meestel maksis vaeva, enne kui suudeti lahutada kaks verivaenlast.

Oskar Rahk anti politseivõimude korraldusse. Ära minnes avaldas ta lootust, et ehk tuleb jällegi aeg, millal kohtab Normakut.

Tarvitage ainult tuntud Rootsi

mööbli-
auto- } polsterdamisnahka

Soome N E S T O R-
B E N Z I I T- } seepi
Nevski küünlaid

Ainuesindaja:

Emil Kumenius,

Tallinn, Lai 9. Tel. 12-86.

Naiskodukaitsjad,
tehke kõik oma riidekaubaostud
A. Milleri riideäris

Vana Posti tän. 7.

Suur ja täieline valik kõigist riidekaupadest.
Vormikleidiriie vabrikuhinnaga.
Hinnad väljaspool võistlust!

A. Milleri riideäri
Vana Posti 7.

Normakut aga nüüd enam vana vihavenna ähvardused ei eruta. Tulgu aga ta! Tema, Normak, oskab oma kodu kaitsta.

MALE

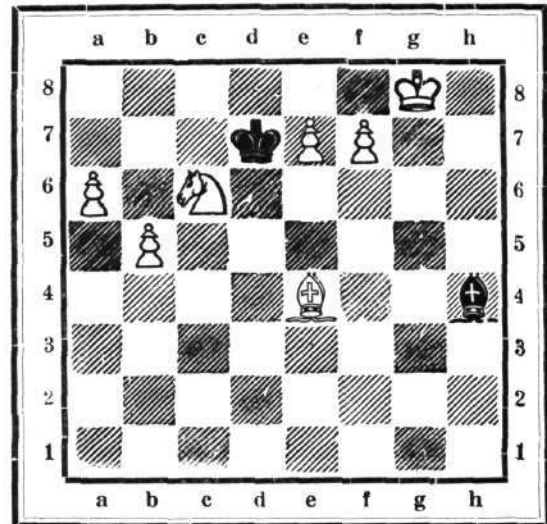
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6.

Ülesanne nr. 110.

Kokku seadnud A. Abel (Tallinnas).
„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kg8, Oe4, Rc6, Ea6, b5, e7 ja f7.

Mustad: Kd7, Oh4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

A. Keiramsi ülesande nr. 108 lahendus.

Seis: Valged: Kf5, Oa3 ja g6, Rf7.

Mustad: Kg7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

1. Rf7—h6 ja 2. O annab matt.

Kol. E. Kurski ülesande nr. 109 lahendus
(Sõdur 1931 nr. 3).

Seis: Valged: Ka6, Oa4 ja e5, Rc4 ja c5, Ed3.

Mustad: Kd5, Ec7 ja d4.

Valged algavad ja annavad matt viie sammuga.

1. Ka6—b5, c7—c6+, 3. Rc4—e3, d4:e3,
2. Kb5—a5, Kd5:c5, 4. Oa4—b3 jne.

Õiged lahendused saatsid: prof. Th. Lemba (Tallinnast), Gunnar Friedeman (Narvast), K. Venesaar (Krüüderist).

Hobuseraud kannavad firma nime.

HOBUSERAUAVABRIK A.-S. „NAEL“

Tallinn, Kopli tän. 11. Telef. (2)17-10.

Tarvitage ainult kodumaa vabrikus parimast rauast valmistatud
hobuseraudu.

Sellega hoiate kokku raha. Saadaval vabrikust ning igast talurahva-
ja rauakauplusest.

Tallinna Vastastikku Vastutavate Ametnikkude Ühing

Asutatud 1920. a.

Tallinnas, V. Pärnu maantee 6. Telefon (2)15-48.

Soovitab oma liikmete hulgast

äriliste,

raamatupidajaid,

laeka- ja laduholdjaid,

kaubareisijaid jne.

ja vastutab nende kätte usaldatud varanduste eest.

Vastutuskapital seisab Tallinna börsikomitee valve all.

I JÄRGU RÄTSEPAÄRI

J. PUKSBERG

PIKK 43. TEL. (2)11-79

Streigi lõpetamise puhul esimese
järgu rätsepaärides võtan endiselt
tellimisi vastu.

Töö kiire ja korralik. Hinnad soodsad.

Alati saada riideid suures valikus,
kõige uuemates mustrites.

Soovitan laost:

Valget Inglise plekki J. C. 1x, 2x, 3x, 4x,
valget Siberi plekki 10^{tt}, 12^{tt}, 14^{tt}, 16^{tt}, 18^{tt}
ja 20^{tt}, tahvlites;

musta õhukest plekki, pargadevabrikule,
tsingitud Inglise plekki: 10^{tt}, 11^{tt} ja 12^{tt},
tahvlites;

Inglitina; seatina; tinutatud viitsrauda;

W. WUNDER

Tallinn, Suur Batarei nr. 6. Telefon 25-32.

Ehitusmaterjalide ladu

G. VÄEDEN

V. Tartu maantee Nr. 14. Telefon 8-68.

Alatine ladu:

sordiraud, raudtalad, raudteerööpad, must ja tsingitud katuseplekk, lukusepa-, katla- ja riffelplekk, — mustad ja tsingitud torud. —

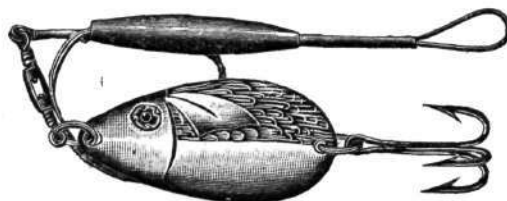
Veevärgitarbed:

klosetid, malmist pesukausid, emai-
— litud vannid ühes ahjudega. —

Ehitustarbed:

tõrv, asfalt, gudrong, ehitustakud, naelad, lukud, kremoonid, hinged, pliivid. Iga seltsi vana raua, malmi ja teiste metallide segu.

Müük en gros ja en detail.

Rikkalik ladu kalapüügitarbeid sport-
likuks ja kutseliseks kalastamiseks.
Kodumaa, Inglismaa, Prantsusmaa,
Ameerika ja Saksamaa saadused.
Jalgrattad ja nende osad. Jahitarbed.

W. F. AUSBERG Tallinn, Veneturg 1
kõnnetraat 305-88.

Kaitse Kodu!

järgmine number ilmub pärast pühi
6. juunil s. a.

Koloniaal-, kodu- ja välismaa veinide ja õllekauplus

K-m. Karl Uudel

Asut. 1921. a.

Pikk tän. 36, tel. (2)24-84.

Täielikem ladu Eestis. Prantsuse, ungari,
itaalia veine, konjakit, inglise whiskyt ja vahu-
veine, oma import.

5 pud. pealt hinnaalandust 10%—20%.

Esimese klassi kiiraurik

«EXPRESS»
alustas oma korrapäraseid reise
TALLINNA — HELSINGI

vahel järgmise sõidukava järgi:

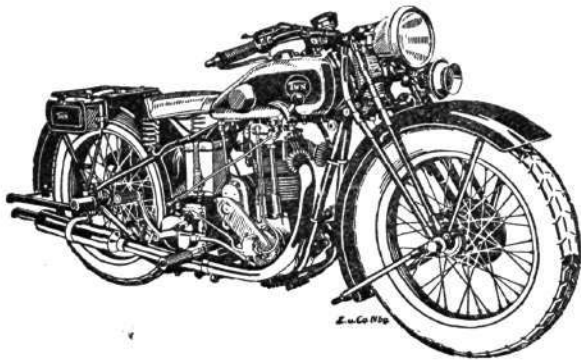
VÄLJASÕIT TALLINNAST:
Igal esmasp. kell 3.15 homm.
„ keskn. kell 11.00 homm.
„ reedel kell 16.00 (4 p. l.)

VÄLJASÕIT HELSINGIST:
Igal teisip. kell 10.30 homm.
„ neljap. kell 10.30 homm.
„ laup. kell 17.15 (5.15 p. l.)

Lähemaid teateid annavad ja sõidupileteid müüvad

A. J. TRANKMANN & Ko.,

Pikk t. 43. Tel. (20)3-59 & (2)16-89.

Hädaohutu tänavliiklemine
nõuab kindlaid sõidukeid.

B. S. A. Triumph
T. W. N.
mootor-rattad

on kogu maailmas heas kuulsuses.
Hinnad alates Kr. 650.—

Soodsad maksutingimused.

Nõudke meie katalooge.

LIER & ROSSBAUM,
Tallinn, Viru tän. 7

Postkast 282.

Jalgrattad kõrgeimas täiuses
Wanderer Brennabor Swift Hopper

Hinnad alates Kr. 110.—

Plekitööstus

„G. LINHOLM”

Tallinn, V. Kalamaja t. 32, telef. 26-83.

Suurim ja täielisim oma
sisseseadelt Eestis.

Valmistab igasugu plekkartikleid ja teeb kõiksugu välja-
stantsimistöid nii trükitud, värvilisest kui ka valgest plekist.

Hinnad viimasel ajal märksa alandatud.

O-ü. Tallinna Külmutushoone

Tallinn, U.-Sadama tän. 2, telefon 301-74.

Võtab hoiule piiramata arvul igasugu ruttu rikkiminevaid kaupu.

AKTSIASELTS EESTI MARMOR

MARMOR-DOLOMIIT-LUBJAKIVI-MURRUD & LAEVANDUS.

Juhatus: Tallinnas, Kinga tän. 6--8, telefon 431-20. Postkast nr. 318.

Murrud: Jaagurahul, Saaremaal. Telefon: Kihelkonna 20. Telegr. aadr.: „Eestimarmor“.

Laevastik:	merepukser	„Marmor 1“	—	680	ind.	H. J.
	aurulaev	„Marmor 2“	—	360	tonni	d. w.
	merepraam	„Marmor 3“	—	680	„	„
	„	„Marmor 4“	—	680	„	„
	„	„Marmor 5“	—	680	„	„
	„	„Marmor 6“	—	680	„	„

Oma sadamasiid Jaagurahul, jäävabas sadamas, avatud kõikidele sise- ja välislaevadele. Tänavuse aasta väljaveo toodang umb. 50.000 tonni lubjakivi välismaale tselluloosi- ning suhkruvabrikute, lubja- ja rauavalam. ahjude jaoks.

Põllumajanduslik

O.-Ü. „OVO“

ostab piiramata arvul aasta ümber

kanamune

ja maksab kõrgemat päevahinda.

Jaoskonnad igas maakonnalinnas ja kogumispunktid üle maa.

Kontor: Tallinn, Suur Karja t. 18-d, telef. 8-71.

Keskladu: Tallinn, Estonia püestee 13, tel. 307-25.

Telegrammid „OVO“ Tallinn. Postkast 246.

KAITSEVÄELASED

KANNAVAD JALANÕUSID

UNION

KAITSELIITLASED!

KANDKE KA TEIE JALANÕUSID

UNION

NEED ON PARIMAIKS TUNNISTATUD!

VARUSTAGE KA OMA PEREKONNAD NENDE JALANÕUDEGA JA SOOVITAGE NEID KA OMA SÕPRADELE!

ETA

O-ü. „MOOTOR”

Autobuse- ja kaubaveoliinid.

Vankrite väljasõit:
Veneturg,
telefon 305-45.

PEAKONTOR:
Tallinn, Uus tänav 2,
telefon (2)27-72.

Kauba vastuvõtmine:
S. Tartu maantee 53-b,
telefon 311-34.

Kestvad ühendused

Tallinn — Pirita—Merivälja—Viimsi
Kose
Rannamõisa — Suuropi
Keila Joa
Märjamaa (2 korda päevas)
Juuru — Kaiu
Nabala

→
Keila Joa — Keila alev.

I järgu
rätsepatöökoda
E. SEPP

Tallinn,
Pikk 15
Telefon № 434-21

AUTO-TRANSPORT
ED. POOLA

Tallinn, Laulupeo tän. 22.
Tel. 306-23, 306-24.

„Renault” — veoautod, kandejõuga
1½—10 tonni, õhukummidel, võimal-
davad mööblite ja kõigi muude ras-
kete veetavate asjade kiiresti ja
tervel kohale transporteerimise.

Tellimisi võetakse vastu igal kellaajal,
raskusele ja kaugusele vaatamata.

FIRMA PROV.

R. SCHEIBE

OMANIK A. B. SCHWALLBACH
TALLINN, S. TARTU 14. TEL.: 304-93.

Soovitan oma laost kal-
lite välismaa tervisrohu
mineraalvete asemel
kodumaal valmistatud
kunstlikku mineraalvett,
missugune sisaldab täp-
selt neidsamu ollusi, mil-
ledest on valmistatud vä-
lismaa veed, originaal-
analüüside järgi, tervis-
hoiu peavalitsuse loaga
alalise arstliku järeleval-
ve all, magistri juhatusel.

Alaliselt värskelt laost saadaval.

SUURIM JAVANIM SAVITÖÖSTUS
TALLINNAS

J. OHA

ÕLE TÄN. 27. TEL. (2)26-96.
KORTER NÕMMEL, TEL. 2-58.

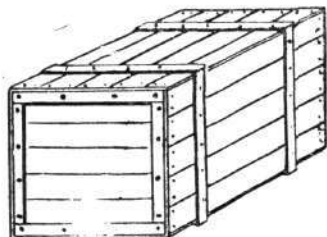

Müün kõiksugu vär-
vilisi ahjupotte oma
ja välismaa tööstu-
sest. Võtan enda
peale teha kõiksugu
potisepatöid täieliku
vastutusega.

Kõige paremad maksutingimused.

EHITUSHOOAJAKS

valmistan mehaanil.
teel läbikuivast ma-
terjaalist

aknaid,
uksi,
treppe
j. n. e.

Munakaste,
pakk-kaste,
šokolaadikarpe.

Soovitud mõõdus,
saetud, hõõveldatud,
punnitud j. n. e.

Hea töö eest vastutan.

Hinnad võistluseta.

Ins. TH. SEISLER

mehaaniline puutööstus ja kastivabrik

Tondi tän. 16, kõnetr. 6-77.

SPORDIÄRI

RESEV-RESEL

TOOMPUIESTEE 19

TEL. 432-19

Soovitab kaitseliit-
lasile kõiki spordi-
abinõusid ja spordi-
riideid

O.Ü. HÖJGAARD & SCHULTS

EESTIS

ETTEVÕTJAD
JA
INSENERID

TELEGRAMMI-ADDRESS: CONTRACTOR.

TALLINNAS, VABADUSPLATS 1, TELEF. 8-23

ARSENAL

Tallinn, Suur Karjamaa l. 1. Telefonid arsenali keskj. kaudu 3-01 ja 3-63.

Ka eratellimiste täitmine.

Laskeriistade,
võistlusraudade,
sihingute,
optiliste abinõude jne.
valmistamine ja
kordaseadmine;

autokummide mahavõimi-
ne ja uue pealepressimine;
vankrirataste valmistami-
ne ja rattaviitsade peale-
tõmbamine külmal pressi
abil;

mootori osade,
hammasrataste,
lekaalide,
šabloonide,
elementide jne.
valmistamine;

telefoni-, telegraafiaparaatide, kommutaatorite ja keskjaamade valmistamine ja kordaseadmine.

Nikeldamine, oksüdeerimine, elektrotehnilised tööd.

Vasevalu kuni 100 kg ja malmivalu kuni 500 kg tükk.

Olemas täpsed valmistamise ja kontrollimise abinõud.

G. BIRK'i

auru-värvimise ja keemilise puhastuse tööstus, Maakri tän. 23 (telef. 309-18), on lugupeetud tööandjate hõlbus-tuseks asutanud iseseisva tööde

vastuvõtmise ja väljaandmise kohta

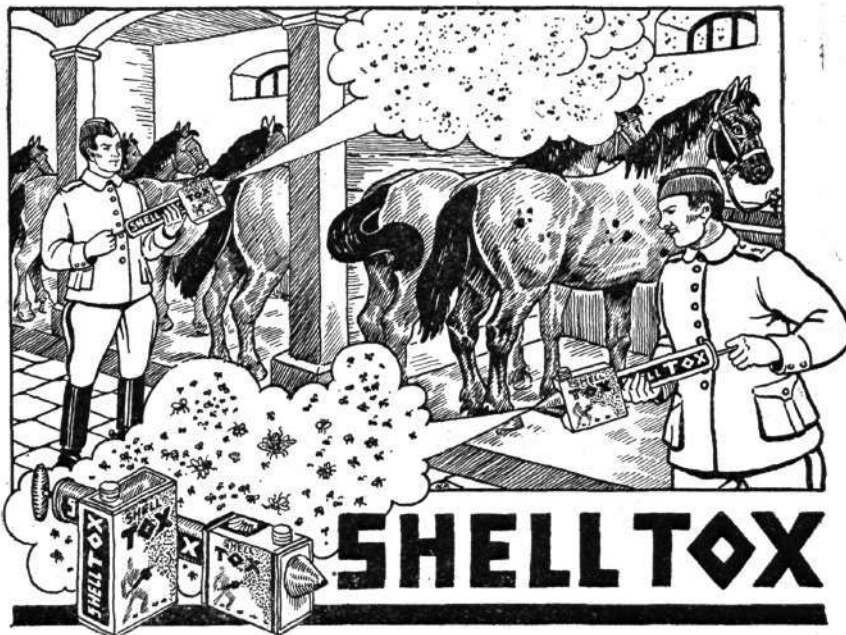
Raekoja platsil 13

(Ohvitseride Kasiino kõrval), tel. 429-28.

Dastuvõtfjaks vabrikust kauaaegse vilumu-sega teenija.

Ülikondade, palitute jne. pressimine ja riide dekateerimine — ühe päeva jooksul.

Tööhinnad alandatud.

Shell Tox

tapab kõik putukad (kärb-
sed, lutikad, prussakad,
koid jne.).

Shell Tox

on hädavajaline hobuse-
tallides, hävitades kärb-
seid ja teisi putukaid.

Shell Tox

on samuti parim riietekoi-
de hävitamise vahend.

Shell Tox

ei riku riideid, ei tekita
plekke ja on kahjutu loo-
madele ja inimestele.

Shell Toxi

tarvitamine on lihtne: te-
da udustatakse vastava
udustajaga kas riietele
või ruumi, kust tahetakse
hävitada putukad.

Shell Tox

on saadaval kõigis rohu-
ja värvikauplustes.

Pealadu:

The Shell Company of Estonia Ltd. London

Tallinn, Merepuiestee 17. Telefon 305-94, 310-54.